ALGEMEEN VERSLAG

VAN DEN STAAT

VAN HET

MIDDELBAAR EN LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN EN MET DEZEN GELIJKGESTELDEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIË

OVER

1875.

Zamengesteld uit de verslagen van het Collegie van Curatoren van het Gymnasium Willem III en van de Inspecteurs van het lager onderwijs in Nederlandsch-Indie.

BATAVIA. — LANDSDRUKKERIJ. — 1877.

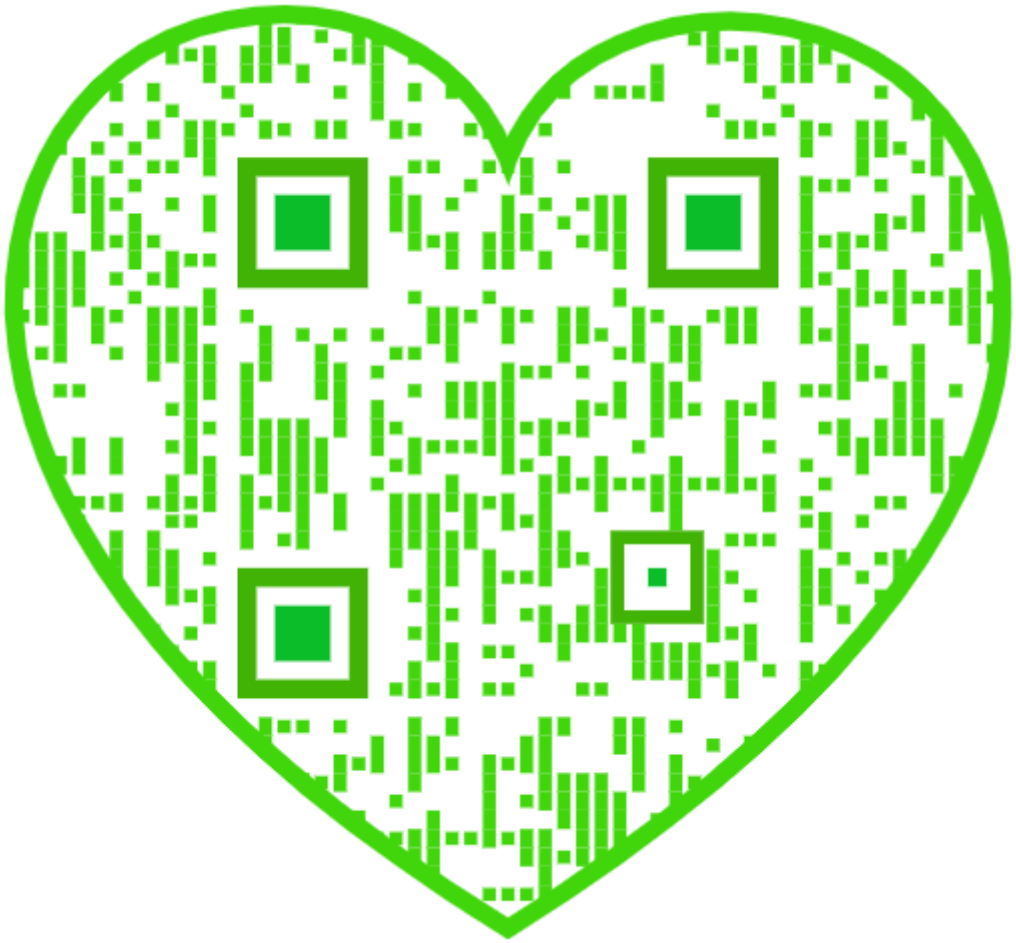

INHOUD.

A.

MIDDELBAAR ONDERWIJS.

a. GYMNASIUM WILLEM III.

BLADZ.

Algemeen overzigt 1
Collegie van Curatoren 2
Personeel 2
Leerlingen 5
Gezondheidstoestand 10
Schoolverzuim 10
Opvoeding en onderwijs 11
Beurs, gevormd uit de gift van den Koning van Siam 12
Bibliotheek en verzamelingen 12
Huishouding en Financiën 13

b. HOOGERE BURGERSCHOOL MET DRIEJARIGEN CURSUS TE SOERABAJA

..... 14

B.

LAGER ONDERWIJS VOOR EUROPEANEN EN MET DEZEN GELIJKGESTELDEN.

§ I. Organisatie 17
» II. Toezigt op het onderwijs 22
» III. Akten van bekwaamheid tot het geven van onderwijs 22

BLADZ.

§ IV. Getal en aard der scholen 25
» V. Omvang en toestand van het onderwijs 26
Lezen 27
Schrijven 27
Rekenen 28
Vormleer 28
Nederlandsche taal 28
Geschiedenis 29
Aardrijkskunde 29
Kennis der natuur 30
Zingen 30
Beginselen der kennis van de levende talen 30
Teekenen 31
Gymnastiek 31
Handwerken voor meisjes 31
» VI. Onderwijzend personeel 32
» VII. Getal en aard der leerlingen 35
» VIII. Onderwijzerswoningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen 37
» IX. Kosten van het openbaar lager onderwijs 39

A.

MIDDELBAAR ONDERWIJS.

a. GYMNASIUM WILLEM III.

VERSLAG VAN 1 JANUARIJ TOT ULTIMO DECEMBER 1875.

Niet minder dan in vorige jaren beantwoordde de Koninklijke stichting aan de milde bedoelingen waarmede zij in het leven werd geroepen.

De buitengewone toename van leerlingen bij 't begin van den nieuwen cursus van de afdeeling Hoogere Burgerschool maakte eene uitbreiding onvermijdelijk van het docerend personeel, waartoe de magtiging des Konings werd ontvangen.

Daar de benoodigde leeraren, behoudens één uitzondering, in *Indie* niet aanwezig werden bevonden, moesten zij uit *Nederland* worden ontboden en kon alzoo in de nieuw gecreëerde betrekkingen slechts tijdelijk worden voorzien.

De taak van den directeur en van de overige leeraren werd hierdoor en ook tengevolge van de vele mutatiën onder het personeel zeer verzwaard.

Collegie van curatoren.

Aan het collegie ontvielen twee leden: de heeren *A. W. Egter van Wissekerke* en Dr. *J. A. C. Oudemans*, die op hun verzoek wegens vertrek cervol ontslagen werden.

Ter vervanging van den heer *Egter van Wissekerke* werd, op voordragt van het collegie, benoemd de oudcurator, de heer *G. A. de Lange:* de plaats door het vertrek van den heer Dr. *Oudemans* opengevallen was bij 't eind van 't verslagjaar nog niet vervuld.

Personeel.

De leeraar in de staatswetenschappen bij de afdeeling Hoogere Burgerschool Mr. *A. F. Heijligers* vertrok wegens ziekte naar *Nederland* en werd voor zooveel de staatswetenschappen betreft tijdelijk door Mr. *de Louter*, leeraar in de Nederlandsch-Indische staatsinstellingen bij de afdeeling *B*, — Indische taal-, land- en volkenkunde, vervangen, terwijl de mede door hem gegeven lessen in het boekhouden werden voortgezet door den heer *J. Dinger*, geëmploijeerde bij de Nederlandsch-Indische handelsbank en in het bezit van de daartoe vereischte acte van middelbaar onderwijs.

Door de aankomst in het begin van 1875 van den heer *H. J. C. Bonemeijer* bestemd om te worden benoemd tot leeraar in de wis- en natuurkunde, verviel de tijdelijke opdragt tot het geven van onderwijs aan den heer *Hekmeijer*, waarvan sprake is in het verslag van het vorige jaar.

De leeraar in de Engelsche en Duitsche talen, de heer *W. Th. Geselschap* vertrok wegens ziekte naar *Europa* en werd tijdelijk vervangen door den heer *W. L. Megelink* gouvernements onderwijzer te *Soerabaja*.

Naar de Hoogere Burgerschool met driejarigen cursus te *Soerabaja* werden van de afdeeling Hoogere Burgerschool van 't Gymnasium overgeplaatst: de heeren Mr. *G. F. N. Gori*, leeraar in de geschiedenis en aardrijkskunde, *H. J. C. Bonemeijer*, leeraar in de wis- en natuurkunde, en *W. L. Megelink*, tijdelijk leeraar in de Engelsche en Duitsche talen.

Bovendien was bij de afdeeling Hoogere Burgerschool eene vacature ontstaan door de benoeming van den leeraar voor de Nederlandsche taal en letterkunde, den heer *Harthoorn*, tot leeraar in de geschiedenis en de land- en volkenkunde van *Nederlandsch-Indie* bij de afdeeling *B*.

In de door een en ander ontstane vacaturen kon weder slechts tijdelijk voorzien worden en werden tijdelijk belast met het geven van onderwijs:

a. in de Nederlandsche taal en letterkunde, de tot leeraar bij de afdeeling Indische taal-, land- en volkenkunde benoemde leeraar *S. E. Harthoorn;*

b. in de scheikunde, de heer *Hekmeijer*, apotheker-majoor van het Indisch leger;

c. in de geschiedenis en aardrijkskunde, de heer *W. de Boer*, hoofdonderwijzer aan de openbare lagere school te *Padang-Pandjang;* en

d. in de beginselen der Engelsche en Duitsche talen, de heer *H. T. Aukes*, hoofdonderwijzer aan het protestantsche weeshuis te *Samarang*.

De educator *J. Verschuir* in September tot adspirant-kontroleur bij het binnenlandsch bestuur benoemd, werd vervangen door den heer *C. Kaag*, partikulier onderwijzer te *Batavia*.

Het groot aantal leerlingen dat bij den nieuwen cursus 1875—1876 tot de lessen van het 1e studiejaar toegelaten werd, noopte tot eene splitsing van die klasse in drie paralel-klassen.

In de daardoor ontstane behoefte aan personeel, werd voorzien door de tijdelijke benoeming van:

a. den heer *F. N. Knoch*, 1e luitenant der artillerie, tot leeraar in de wis- en natuurkunde;

b. den heer *G. de Wijs*, 1e luitenant der artillerie, tot leeraar in de wiskunde;

c. den educator *J. Valette*, tot leeraar in de Fransche taal,

terwijl tot 4en educator tevens hulpleeraar in het teekenen werd benoemd de heer *M. G. F. Bajetto*, laatstelijk onderwijzer in de gymnastiek.

Deze laatste benoeming maakte eene nieuwe regeling noodig van het onderwijs in de gymnastiek en den wapenhandel: het eerste werd opgedragen aan den heer *W. F. Pietersz*, gouvernements onderwijzer, het onderwijs in het schermen en exerceren aan den heer *J. J. Berg*, tot hiertoe schermmeester aan de inrigting.

Tot definitieve voorziening in de tijdelijk vervulde betrekkingen werden uit *Nederland* ontboden:

a. een leeraar in de Nederlandsche taal en letterkunde;

b. een leeraar in de Engelsche en Duitsche talen en letterkunde;

c. een leeraar in de beginselen der Fransche, Duitsche en Engelsche talen;

d. een leeraar in de scheikunde en de beginselen der wiskunde;

e. een leeraar in de geschiedenis en aardrijkskunde.

Ook bij de afdeeling *B*, Indische taal-, land- en volkenkunde hadden mutatiën plaats.

Blijkens het vorig verslag waren de lessen in het Javaansch en Maleisch vroeger door wijlen den leeraar *F. A. F. van der Valk* gegeven na diens overlijden tijdelijk overgegaan op den heer Dr. *J. J. van Limburg Brouwer* adjunct-Inspecteur van het inlandsch onderwijs.

In 't begin van 1875 zag deze zich genoopt die lessen te staken en werden deze later tijdelijk opgedragen aan den heer *H. L. Ch. te Mechelen*, kontroleur der 1e klasse bij het binnenlandsch bestuur op *Java* en *Madura*, die zijne tijdelijke functiën met het begin van den cursus 1875/76 aanvaardde.

In het midden des jaars werd de leeraar voor de geschiedenis en de land- en volkenkunde in *Nederlandsch-Indie G. Faber* door ziekte gedwongen een tweejarig verlof naar *Nederland* aan te vragen en werd in zijn plaats benoemd de heer *S. E. Harthoorn* leeraar in de Nederlandsche taal- en letterkunde bij de afdeeling Hoogere Burgerschool.

Leerlingen.

Blijkens het vorig jaarverslag, bedroeg op 1 Januarij 1875 het aantal leerlingen der afdeeling Hoogere Burgerschool 152.

Van 1 Januarij tot 1 October werd dit getal verminderd met 30, waarvan 8 uit het 1e, 4 uit het 2e, 6 uit het 3e, 1 uit het 4e en 10 uit het 5e studiejaar en 1 toehoorder.

Van deze 30 leerlingen zijn:

1 wegens ziekte tijdelijk afgeschreven,
6 vertrokken naar *Nederland* om daar hunne studiën voort te zetten,
3 vertrokken naar de Hoogere Burgerschool te *Soerabaja*, terwijl
2 in den handel,
3 in het leger,
6 op gouvernements bureaux een plaats vonden en eindelijk,
9 een voldoend eind-examen voor de Hoogere Burgerscholen van vijfjarigen cursus in *Nederlandsch-Indie*, in Augustus 1875 aflegden.

Daarentegen keerden twee leerlingen, die vroeger wegens

aanhoudende ziekte tijdelijk de inrichting verlaten hadden, in den loop van den cursus hersteld terug.

Twee andere oud-leerlingen, die een tijd lang op landelijke ondernemingen werkzaam geweest waren, verzochten bovendien aan het eind van het schooljaar weder de lessen te mogen volgen.

Op 1 October 1875 bedroeg dus het aantal oud-leerlingen der Hoogere Burgerschool 126.

Van de 128 leerlingen die de 4 laagste klassen op 1 Augustus telden, namen 114 aan de overgangs-examens deel.

Bevorderd werden van de 128 leerlingen 85 d. i. ruim 66.4% namelijk:

45	leerlingen	1e	studiejaar	tot	het	2e	= 30
46	»	2e	»	»	»	3e	= 36
31	»	3e	»	»	»	4e	= 14
8	»	4e	»	»	»	5e	= 5

Van de 89 leerlingen der beide laagste klassen gingen dus over 66 d. i. ruim 74%.

Voor het openbaar toelatingsexamen, dat op 27 September 1875 en volgende dagen plaats had, meldden zich aan 82 kandidaten waarvan 1 voor de 3e, 3 voor de 2e en 78 voor de 1e klasse. Twee kandidaten voor de laagste klasse trokken zich vóór het examen terug.

Van de overigen werden toegelaten:

1 tot het 3e en

60 tot het 1e studiejaar.

Één der tot de laagste klasse toegelaten kandidaten maakte van de toelating geen gebruik, zoodat het getal nieuwe leerlingen 60 bedroeg.

Op 1 October 1875 bedroeg dus het aantal leerlingen der Hoogere Burgerschool 186, waarvan 179 voor alle en 7 voor enkele lessen. Deze waren bij de opening der lessen op 3

October 1875 op de volgende wijze over de verschillende klassen verdeeld:

1e studiejaar	71
2e » »	40
3e » »	30
4e » »	12
5e » »	6
Toehoorders	7
Totaal	186 leerlingen.

Van 1 October 1875 tot 1 Januarij 1876 verlieten de hoogere burgerschool 3 leerlingen waarvan 2 voor alle en 1 voor enkele lessen.

Een van hen, leerling van het 3e studiejaar vertrok naar de Hoogere Burgerschool te *Soerabaja*, terwijl de anderen: een uit het 2e studiejaar en een toehoorder op gouvernements bureaux een plaats zochten.

Na tusschentijds gehouden toelatingsexamen werd een oud-leerling der Hoogere Burgerschool van *Dordrecht* als leerling in het 1e studiejaar opgenomen, terwijl een leerling der Amsterdamsche Hoogere Burgerschool insgelijks na examen, in het 2e studiejaar geplaatst werd.

Op 1 Januari 1876 is dus het aantal leerlingen als volgt:

1e studiejaar	72
2e » »	40
3e » »	49
4e » »	12
5e » »	6
Toehoorders	6
Totaal	185 leerlingen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de mutatiën in het aantal leerlingen van 1 Januarij 1875 tot 1 Januari 1876.

| LEERLINGEN. | | |

Het aantal internen wisselde van 1 Januari 1875 tot 1 October 1875 af van 76 tot 65.

Niettegenstaande de aanzienlijke vermeerdering van het geheel aantal leerlingen bij het begin van den nieuwen cursus 1875—1876 bleef het aantal internen ongeveer even groot.

Dit is een gevolg van het Gouvernements besluit van 7 September 1875 N°. 41, waarbij aan te *Batavia* wonende leerlingen het internaat ontzegd wordt voor alle en aan de te *Soerabaja* wonende voor de drie laagste klassen.

Het aantal leerlingen der afd. *B* bedroeg, blijkens het vorig jaarverslag, op 1 Januari 1875 negen.

In den loop van den cursus 1874—1875 werd dit getal met 3 vermeerderd en met 12 verminderd, zoodat reeds op 1 Juli geen enkele leerling voor deze afdeeling meer ingeschreven was. Het ontbreken van twee van de drie leeraren dezer afdeeling gaf daartoe aanleiding.

Bij het begin van het schooljaar 1875—1876 keerden twee oud-leerlingen terug en lieten zich inschrijven, drie oud-leerlingen der Hoogere Burgerschool, die in Augustus 1875 een voldoend eindexamen aan de afdeeling Hoogere Burgerschool hadden afgelegd. In den loop van het 1e trimester van dit schooljaar kwam nog een oud-leerling der Hoogere Burgerschool die in hetzelfde geval verkeerde de lessen volgen. Daarentegen verliet één der andere leerlingen aan het eind van het trimester de inrichting.

Op 1 Januari 1876 bedroeg dus het aantal leerlingen dezer afdeeling 5, waarvan 2 de lessen in het 1e en 3e die in het 2e studiejaar volgen.

Gezondheidstoestand.

De algemeene gezondheidstoestand der leerlingen kon zeer goed genoemd worden.

Besmettelijke ziekten kwamen onder de leerlingen niet voor. Dat de hijgèinische verhoudingen, waarin de leerlingen verkeeren weinig te wenschen overlaten, blijkt uit het merkwaardige feit dat in de laatste jaren in geheel *Batavia* de cholera talrijke offers eischte, doch op het erf der inrichting zelfs onder de inlandsche bedienden geen enkel cholera-geval is voorgekomen.

Schoolverzuim.

Ook dit jaar liepen de cijfers voor het schoolverzuim der leerlingen van de Hoogere Burgerschool zeer uiteen. Dit blijkt vooral als men de cijfers over de drie laatste jaren met elkander vergelijkt. Het schoolverzuim bedroeg in

	1873	1874	1875.
Januari	3.5%	7.6%	4.2%
Februari	6.	5.8	5.9
Maart	4.5	2.6	5.8
April	5.8	4.7	5.5
Mei.	5.6	5.8	5.
Juni	6.4	4.8	3.8
Juli.	1.7	2.7	—
October.	5.7	4.7	2.5
November	8.5	2.6	2.4
December	10.7	2.7	4.4

Opvoeding en Onderwijs.

Over het gedrag van de leerlingen der Hoogere Burgerschool kan weder met lof gesproken worden.

Ook de ijver en inspanning, waarmede de meeste leerlingen zich op hunne studiën hebben toegelegd verdient op enkele uitzonderingen na, loffelijke vermelding.

In Augustus werd het eindexamen aan de afdeeling Hoogere Burgerschool voor de vijfde maal in *Indie* afgenomen. Twaalf leerlingen van het 5e studiejaar namen daaraan deel.

Aan negen van hen werd het verlangde diploma uitgereikt. Deze zijn:

P. Schalk,
J. A. M. Bake,
H. Schuurman,
J. W. van der Valk,
C. P. J. Blok,
P. C. van Davelaar,
W. A. de Canter,
W. F. Lutter en
E. Suermondt.

Aan het in September 1875 gehouden groot-ambtenaarsexamen namen zoowel leerlingen als oud-leerlingen der afdeeling Indische taal-, land- en volkenkunde deel.

Aan acht kandidaten werd het diploma uitgereikt.

Zes van dezen waren leerlingen der afdeeling »taal-, land- en volkenkunde van *Nederlandsch-Indie*", de beide anderen oud-leerlingen dezer afdeeling.

De zes eersten zijn gerangschikt naar het totaal der door hen behaalde punten:

A. W. E. Zwager,
R. A. Maurenbrecher,
G. J. G. van Bockom Maas,
H. J. W. Simons,
H. K. Mijer, en
J. Ch. van Es.

In het geheel hebben sedert de opening dezer afdeeling op 1 Januarij 1868 reeds 43 leerlingen dezer afdeeling het groot ambtenaarsexamen afgelegd.

Beurs, gevormd uit de gift van den Koning van Siam.

De leerling, die sedert de vorming dezer beurs in het genot daarvan geweest is, en die zich die onderscheiding ten volle waardig maakte, legde in September 1875 met goed gevolg het groot-ambtenaarsexamen af.

Met 1 October traden ten gevolge der beslissing van het collegie van curatoren, twee andere externe-leerlingen elk voor de helft in het genot van deze gelden.

Bibliotheek en Verzamelingen.

De bibliotheek verkeert in een goeden toestand. Door aankoop en door geschenken van de Regering en van particulieren neemt zij steeds in uitgebreidheid en belangrijkheid toe.

Zij is in drie hoofddeelen verleend. Het eerste deel voorziet in de behoeften van leeraren en leerlingen der afdeeling »taal-, land- en volkenkunde van *Nederlandsch-Indie*," en bevatte op 1 October 1875 reeds 208 nummers.

Het tweede deel is bestemd voor de leeraren, opvoeders en leerlingen der hoogere burgerschool en bevatte op dienzelfden datum 716 nummers.

Het derde deel bevattende uitspanningslectuur voor de leerlingen, telde op dien datum 372 nummers.

Elk deel staat onder het beheer van een afzonderlijken

bibliothecaris. De geheele bibliotheek bevatte dus op dien datum 1296 nummers d. i. 229 nummers meer dan op 1 October 1874.

Het eerste vervolg van den catalogus der boekerij werd in den loop van het jaar afgedrukt.

Op 1 Januari 1875 bevatte de bibliotheek 1333 nummers.

De verzamelingen verkeeren allen in goeden toestand en worden goed onderhouden.

Gebrek aan ruimte heeft nog altijd verhinderd de natuurhistorische verzamelingen af te scheiden van het scheikundig kabinet, zoodat zij nog geplaatst zijn in het scheikundig laboratorium.

Daardoor ontbreekt de gelegenheid de voorwerpen, die tot deze verzameling behooren, zoodanig te plaatsen, dat zij behoorlijk bezichtigd kunnen worden, zonder ze uit de kasten te nemen.

De botanische tuin begint reeds goede diensten te bewijzen bij het onderwijs.

Huishouding en Financiën.

De leveranciers voldeden aan hunne verpligtingen.

De voeding der leerlingen was als vroeger voldoende.

In het eind der maand April verzocht en verkreeg de administrateur, *F. H. Exel* wegens ziekte een tweejarig verlof naar *Nederland*. Bij Gouvernements besluit van 23 April 1875, n°. 5 werd in zijne plaats benoemd de heer *Th. Hermens*, die op 30 April zijne functiën aanvaardde.

Het meubilair der inrichting verkeert voor het grootste gedeelte in een uitmuntenden toestand. Door een openbare

uitbesteding van meubilair werd voorzien in de behoefte die door het toenemend aantal leerlingen ontstaan was.

In 1875 bedroegen de ontvangsten . . . . *f* 39370.—
en de uitgaven . . . . . » 189849.32⁵

Op 1 October 1875 kwam een nieuw tarief van schoolgelden in werking.

Het schoolgeld werd vastgesteld:

Voor de externes op . . . . . *f* 300.— 's jaars.
» » internes » . . . . . » 600.— »

met dien verstande dat voor een tweeden of volgenden zoon uit hetzelfde gezin eene reductie van *f* 60.— 's jaars werd verleend.

---

b. HOOGERE BURGERSCHOOL MET DRIEJARIGEN CURSUS TE SOERABAJA.

Te *Soerabaja* werd krachtens magtiging des Konings eene Hoogere Burgerschool met driejarigen cursus opgerigt, — welke inrigting van onderwijs op den 1ᵉⁿ November 1875 werd geöpend.

Het daaraan verbonden personeel bestaat uit:

een Directeur op een tractement van *f* 600.— 's maands met 2 vierjaarlijksche verhoogingen van *f* 200.— 's maands;

een leeraar in de wis- en natuurkunde op eene bezoldiging van *f* 550.— 's maands, met 3 vierjaarlijksche verhoogingen van *f* 100.— 's maands;

een leeraar in de staatswetenschappen en geschiedenis op een tractement als voren;

een leeraar in de Nederlandsche taal en de aardrijkskunde op eene bezoldiging van *f* 375.— 's maands met 3 vierjaarlijksche verhoogingen van *f* 75.— 's maands;

een leeraar in Fransche en Engelsche talen, bezoldigd als voren;

een leeraar in de Engelsche en Duitsche talen, bezoldigd als voren;

een leeraar in het handteekenen, bezoldigd als voren;

een amanuensis op eene bezoldiging van *f* 100.— 's maands met eene verhooging van *f* 25.— 's maands na vier jaren dienst;

terwijl voor het onderwijs in gymnastiek en wapenhandel *f* 1800.— 's jaars, voor Inlandsch personeel *f* 1200.— 's jaars, voor bibliotheek en verzamelingen *f* 1200.— 's jaars en voor kleine uitgaven, kantoorbehoeften, enz. *f* 600.— 's jaars zijn toegestaan.

De school staat onder het onmiddelijke toezigt van eene »*Commissie van toezigt*", bestaande uit:

een president — door de commissie uit haar midden zelve te kiezen — en vier leden.

Bij de opening der school bedroeg het aantal leerlingen 19, waarvan 15 in de 1e, 3 in de 2e en 1 in de 3e klasse.

B.

LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN EN MET HEN GELIJKGESTELDEN.

§ 1.

Organisatie.

Het jaar 1875 was voor het lager onderwijs in *Nederlandsch-Indie* van gewigt.

Van grooten invloed op de financiële positie der onderwijzers en op het verkrijgen van goed en voldoend personeel is het Gouvernements besluit van 18 Maart 1875 n°. 12 (Staatsblad n°. 76*a*) waarbij, krachtens magtiging des Konings, de klassen en de inkomsten der onderwijzers van het openbaar lager onderwijs op nieuw zijn geregeld.

De onderwijzers zijn in drie klassen verdeeld. Die der eerste klasse genieten eene bezoldiging van *f* 250.— die der tweede klasse van *f* 200.— en die der derde klasse van *f* 125.— 's maands.

Voor de onderwijzers der eerste en tweede klasse is het bezit der acte van hoofdonderwijzer een vereischte. Deze genieten zes driejaarlijksche tractements verhoogingen van *f* 50.— 's maands en de onderwijzers der derde klasse vier van *f* 25 's maands.

Bovendien genieten alle onderwijzers vrije woning of eene indemniteit deswege van *f* 100.— 's maands te *Batavia*, van *f* 80.— 's maands te *Meester-Cornelis*, *Buitenzorg*, *Samarang*, *Soerabaija* en *Pasoeroean* en van *f* 60.— 's maands op de overige standplaatsen.

Onderwijzers, die aan het hoofd van scholen staan, genieten een tiende aandeel in de geinde schoolgelden.

Kweekelingen genieten eene bezoldiging van minstens *f* 25.— en hoogstens *f* 75.— 's maands.

Als een gevolg van dezen maatregel, waaraan in *Nederland* vroegtijdig openbaarheid was gegeven, meldden zich daar te Lande een groot aantal onderwijzers voor de Indische dienst aan (zie bijlaag L^a^. E) waardoor het mogelijk werd in den loop des jaars in bijna alle vacaturen te voorzien.

Bij Koninklijke besluit van 29 Januarij 1875 n°. 13 (Indisch staatsblad n°. 102) werden regelen vastgesteld voor de benoembaarheid van hulponderwijzeressen bij het openbaar lager onderwijs in *Nederlandsch-Indie*. Zij genieten eene bezoldiging van *f* 125.— 's maands, met zes driejaarlijksche verhoogingen van *f* 25.— 's maands, en bovendien, na drie jaren dienst, wanneer zij in het bezit zijn eener acte als hoofdonderwijzeres *f* 600.— en van aanteekeningen voor een, twee en drie talen respectivelijk *f* 120.—, *f* 240.— en *f* 300.— 's jaars. Op den voet van deze bepalingen werden in *Nederland* voor de Indische dienst aangesteld 15 hulponderwijzeressen, die in den loop van het jaar in *Indie* aankwamen, terwijl 4 hulponderwijzeressen in *Indië* werden benoemd.

Door deze ruime toeneming van onderwijzend personeel, werden de mutatien onder de onderwijzers ten gevolge van overplaatsingen aanmerkelijk minder, hetgeen op het onderwijs gunstig werkte.

De bepaling opgenomen in Staatsblad 1869 n°. 94, waarbij aan hulponderwijzers en kweekelingen, die met gunstigen uitslag examen afleggen, vergoeding voor reis- en verblijfkosten werd toegekend, onderging eene ruime uitbreiding bij het Gouvernements besluit van 7 Junij 1875 n°. 13 (Staatsblad n°. 158), waarbij dezelfde voordeelen zijn toegekend aan *alle* gouvernements en *bijzondere* onderwijzers, die voor middelbaar en inlandsch onderwijs daaronder begrepen, die met gunstigen uitslag examen afleggen in een der vakken voor uitgebreid lager- of voor middelbaar onderwijs, of in de beginselen der landmeetkunde.

In het begin des jaars was het gebrek aan onderwijzend personeel op verscheidene plaatsen zeer groot, zoo zelfs, dat de schoolkommissien te *Boijolalie*, *Ngawie*, *Banjoemas* en *Magelang* zich genoopt zagen om gebruik te maken van de bevoegdheid, haar verleend bij het Gouvernements besluit van 19 November 1874 n°. 12, om de lesuren op die scholen zoodanig te wijzigen, dat de laagste klasse onderwijs ontving van zeven tot half tien of van acht tot half elf — en de midden en hoogste klasse van tien tot een of van elf tot twee uur.

Gedurende de laatste maanden des jaars had men op sommige plaatsen, vooral te *Cheribon* en te *Batavia*, veel te kampen met ziekte onder de onderwijzers, waardoor het onderwijs aldaar schade leed.

Het getal bewaarscholen vermeerderde in de 1e inspectie afdeeling met *twee* en klom tot *vier*, waarvan drie aan meisjesscholen zijn verbonden en de vierde op zich zelve staat.

In de 2e inspectie afdeeling kreeg het bewaarschoolonderwijs geene uitbreiding.

In de maand December werd de oprigting van eene bijzondere bewaarschool te *Samarang* voorbereid. (1)

De pogingen door de vrijmetselaarsloge »La Constante et fidèle" te *Samarang* aangewend, om het bewaarschoolonderwijs daar ter plaatse uit te breiden, waarvan reeds in het vorig verslag is melding gemaakt, beloofden een gunstigen uitslag Een niet onaanzienlijk kapitaal was reeds beschikbaar, terwijl terrein voor de gebouwen was aangewezen en plans en begrooting in behandeling waren.

Deze loge ging voort met de verstrekking van kleeding aan arme kinderen ter bevordering van het geregeld schoolgaan. Ook het kind van den minder gegoede te *Soerakarta* en *Boijolalie* ondervond gelijke hulp.

In de 5e inspectie afdeeling kwam in het bewaarschoolonderwijs geen verandering; het bepaalde zich tot de kleine bewaarschool van mevrouw *Wijsman*, verbonden aan hare meisjesschool, terwijl het getal kinderen, even als op het einde van 1874, slechts 4 bedroeg.

De schoolbibliotheken, wier aantal toenam, werkten gunstig; vele leerlingen maakten er een gretig gebruik van. Op vele kleine plaatsen echter, waar het meerendeel der bevolking behoeftig is, kon aan de oprigting van schoolbibliotheken door particuliere krachten niet gedacht worden. De Regering is daaraan tegemoet gekomen, door bij Haar besluit van 31 October 1875 n°. 21 magtiging te verleenen om, zoo dit door de plaatselijke schoolkommissien wenschelijk wordt geacht, de

---

(1) Van mevrouw *van Bommel*. Zij werd in Jannari 1876 geöpend.

gelden voor den aankoop van prijswerkjes bij de jaarlijksche openbare lessen bestemd, geheel of gedeeltelijk te besteden tot oprigting of uitbreiding van schoolbibliotheken.

De éénjarige herhalingscursus aan de normaalschool voor hulponderwijzers te *Batavia*, waarvan in het vorig verslag werd melding gemaakt, eindigde den 1^{en} Augustus 1875. Den 15^{den} September werd een aanvang gemaakt met den nieuwen cursus.

Den 1^{en} Januari 1875 waren er 14 leerlingen ingeschreven, namelijk 7 gouvernements hulponderwijzers en 7 particuliere onderwijzers. Hiervan verlieten de inrigting: 2 gouvernements hulponderwijzers en 2 particuliere onderwijzers, wegens het verkrijgen der hoofdonderwijzers acte; 3 gouvernements- en 1 particuliere onderwijzer, wegens het verlaten van *Batavia*; terwijl drie particuliere onderwijzers werden afgeschreven, als: 2 wegens het verzuimen van de lessen en 1 wegens overlijden.

Als nieuwe leerlingen werden ingeschreven: 7 gouvernements hulponderwijzers en twee particuliere onderwijzers, zoodat op ultimo December 1875 het aantal leerlingen bedroeg: 9 gouvernements hulponderwijzers en 3 particuliere onderwijzers.

Het onderwijs werd in het algemeen vrij geregeld gegeven en bijgewoond.

Vergaderingen van de Inspecteurs onderling, en van deze met den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, hadden plaats in de tweede helft van de maand Julij en de eerste dagen van Augustus.

§ II.

Toezigt op het onderwijs.

Met uitzondering van 4 pas opgerigte scholen in de 2e inspectie-afdeeling, werden de lagere scholen volgens de voorschriften door de inspecteurs bezocht: buiten de hoofdplaatsen op *Java* éénmaal; te *Djokdjokarta* tweemalen en op de drie hoofdplaatsen meermalen, met uitzondering van *Batavia*, alwaar buitengewone omstandigheden den inspecteur verhinderden aan bijzondere scholen een tweede bezoek te brengen.

Het resultaat hunner inspectiën werd door de inspecteurs den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid medegedeeld, vergezeld van zoodanige voorstellen, als waartoe hunne bevinding aanleiding gaf.

Gedurende 1875 waren de mutatiën onder de leden der schoolkommissiën weder zeer talrijk.

---

§ III.

Akten van bekwaamheid tot het geven van onderwijs.

In 1875 werd gelegenheid gegeven tot het afleggen van examen ter verkrijging eener akte van bekwaamheid tot het geven van onderwijs: te *Batavia*, *Samarang*, *Soerabaja*, *Soerakarta* en *Ambon* tweemalen en te *Bandong*, *Padang*, *Fort de Kock*, *Makasser* en *Menado* eenmaal.

Van de te *Makasser* geöpende gelegenheid werd geen gebruik gemaakt.

Het aantal geëxamineerden in verschillende vakken van onderwijs bedroeg 50, waarvan 30 slaagden en 20 werden afgewezen.

In 1874 bedroeg het aantal geslaagden en niet geslaagden respectivelijk 21 en 20.

De hier achtervolgende staat L^a. *A* geeft een overzicht van de vakken, waarin de examens plaats hadden.

---

§ IV.

Getal en aard der scholen.

Blijkens den hier achtervolgenden staat L^a. *B* bedroeg het aantal scholen voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs onder ultimo December 1875, 5 meer dan op hetzelfde tijdstip in 1874, namelijk 2 openbare: de 1^e lagere school B te *Samarang* en de lagere school te *Blitar* (*Kedirie*), en 3 bijzondere scholen.

Eerstgenoemde school werd den 1^en Februarij 1875 geöpend met 33 leerlingen, welk aantal in den loop des jaars tot 69 klom. De school te *Blitar* werd den 15^en Julij met 20 leerlingen geöpend en telde onder ultimo December reeds 41 leerlingen.

Magtiging werd verleend om te *Batavia* opterigten eene openbare zesde lagere school voor 145 en eene openbare zevende lagere school voor 105 leerlingen.

De bij het Gouvernements besluit van 17 Julij 1874 n°. 18 bevolen oprigting eener openbare lagere school te *Bodjonegoro* (zie het vorig verslag) had onder ultimo December 1875 nog niet plaats gehad, evenmin als die van de derde lagere school

te *Soerakarta*, bij het Gouvernements besluit van 25 October 1875 n°. 17 bepaald. [1]

Ook werd magtiging verleend om eene openbare lagere school op te rigten: te *Sidho-Ardjo* (*Soerabaija*) en te *Tondano* (*Menado*). Beide scholen waren onder ultimo december nog niet geöpend.

De veranderingen die het getal en den aard der bijzondere lagere scholen in den loop van 1875 ondergingen, waren als volgt:

Te *Batavia* werd de school van mevrouw *Benier* gesloten en werd de jongensschool van den heer *H. van Berne* geöpend, zoodat in het aantal scholen aldaar geen verandering kwam.

In de 2e inspectie-afdeeling werd gesloten:

de meisjesschool van mejufvrouw *A. Willemsz* te *Djokdjokarta*,

en werden geöpend:

te *Soerakarta:* de meisjesschool voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs van mejufvrouw *E. P. 's Graeuwen;*

te *Japara:* de school voor lager en meer uitgebreid lager onderwijs van den heer *P. Jansz*, en

te *Karang-Anjer* (*Bagelen*): de school voor lager onderwijs van den heer *W. K. Enserinck.*

De school van den heer *W. A. van Put* te *Soerakarta*, in het verslag over 1874 gebragt onder de scholen voor meer uitgebreid lager onderwijs, omdat daar ook onderrigt in de Fransche taal werd gegeven, moest tot de scholen van gewoon lager onderwijs worden teruggebragt, omdat het Fransch er niet meer onderwezen werd.

In de 3e inspectie-afdeeling vermeerderde het aantal scholen met een, door de oprigting eener jongensschool te *Soerabaija*.

---

(1) Beide scholen zijn in Februarij 1876 geöpend.

onder directie van den heer *K. Nanning*, aan welke school in October 1875 eene gijmnastiekschool verbonden werd.

Onder de op den staat voorkomende scholen zijn niet begrepen de gouvernements teekenscholen te *Batavia* met 31, *Samarang* met 95 en *Soerabaija* met 31 leerlingen; de bijzondere namiddagschool van den heer *L. C. Polderman* te *Samarang*: de gijmnastiekschool van de maatschappij »Tot nut van het algemeen" te *Samarang*: de gijmnastiekschool te *Soerakarta* en de teekenschool van den heer *O. C. von Juncker von Bigatto* te *Pasoeroean*.

De namiddagschool van den heer *Polderman* werd onder ultimo December 1875 bezocht door 48 leerlingen, tegen 65 leerlingen op gelijk tijdstip in 1874. Het onderwijs werd gegeven door drie onderwijzers en een onderwijzeres, en bepaalde zich voornamelijk tot het lezen, schrijven, de Nederlandsche taal en het rekenen.

De gijmnastiekschool te *Samarang* was zeer achteruit gegaan, deels door het vertrek van onderwijzers, deels door eene wijziging van de klassen van betaling, Onder ultimo December telde die school één onderwijzer en 50 leerlingen, onder welke 20 uit het R. C. Weeshuis, tegen 4 onderwijzers en 74 leerlingen onder ultimo December 1874.

De gijmnastiekschool te *Soerakarta*, die uitmunt door degelijkheid van onderwijs, telde onder ultimo December 1875 2 onderwijzers en 48 leerlingen, tegen een gelijk getal onderwijzers en 40 leerlingen onder ultimo December 1874.

De teekenschool van den heer *von Juncker von Bigatto* te *Pasoeroean* telde op ultimo December 1875 58 leerlingen bij 29 op het einde van 1874.

De leerlingen bekomen onderrigt in het hand- en regtlijnig teekenen; de verstgevorderden ook in het aquarel schilderen.

De herhalingschool van de maatschappij »Tot nut van het algemeen" te *Samarang*, waaromtrent in het vorig verslag de vrees werd geüit dat ze door gebrek aan belangstelling zou moeten te niet gaan, heeft dat lot niet kunnen ontgaan; in den loop van 1875 werd die school gesloten.

Aan den heer *H. E. Verbraak*, R. C. priester te *Padang*, werd tot wederopzegging vergund, om aan jongelieden, die de openbare lagere scholen niet meer kunnen bezoeken, kosteloos onderwijs te geven in de beginselen van de kennis der Fransche, Engelsche en Duitsche talen.

---

§ V.

Omvang en toestand van het onderwijs.

Naarmate het personeel op de openbare scholen voltalliger werd, kon het leerplan, door den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid vastgesteld, met meer stiptheid worden toegepast. Toch nog niet overal ten volle. De gebrekkige kennis der Nederlandsche taal van vele leerlingen was daarvoor een struikelblok.

Op slechts enkele openbare lagere scholen kon het onderwijs zich uitstrekken tot al de vakken van het gewoon lager onderwijs. Op de meeste scholen moest het zich blijven bepalen tot het lezen, schrijven, de Nederlandsche taal, het rekenen, de vormleer, benevens eene zeer beknopte behandeling van de aardrijkskunde en tot het zingen op het gehoor.

Toch was in menig opzigt vooruitgang, maar een langzame vooruitgang waar te nemen.

Op de bijzondere scholen voor jongens was het onderwijs over het algemeen goed.

Het onderwijs op de bijzondere meisjesscholen kon niet gezegd worden over het algemeen te voldoen aan de eischen, die voor de opvoeding van beschaafde vrouwen kunnen worden gesteld.

Hieronder volgt een overzigt van den stand van elk leervak:

Lezen.

Aan dit vak werd in den regel veel zorg besteed, op de openbare scholen meer dan op de bijzondere. Er werd in den regel niet verzuimd het gelezene te bespreken en door de leerlingen te laten teruggeven.

In de midden en hoogste klasse ging het lezen vooruit, waar de onderwijzer voor goede leesstof zorgde en geen moeite ontzag om op toon en uitspraak te letten.

Daar waar schoolbibliotheken bestonden, ontwaarde men bij menig kind meer opgewektheid tot lezen dan vroeger.

Schrijven.

De vroegere methode om de eerstbeginnenden langen tijd bezig te houden met groot schrift, ten einde zuivere lettervormen te verkrijgen, werd niet meer gevolgd. Men liet de eerste oefeningen in zoogenaamd middensoort schrift maken en ging spoedig tot het klein schrift over.

De resultaten waren vrij bevredigend; bij jongens meer dan bij meisjes.

Op sommige scholen schreven de meeste leerlingen eene

nette hand; ook begon men in te zien dat ook het behoorlijk schrijven op de lei waarde heeft.

Rekenen.

Ofschoon dit belangrijk leervak nog niet overal juist werd onderwezen, waren de vorderingen aan de openbare scholen toch vrij bevredigend en grooter dan aan de bijzondere scholen.

Aan het rekenen uit het hoofd werd veel zorg gewijd; intusschen lieten vlugheid bij dit rekenen en bij het schriftelijk uitvoeren van bewerkingen nog dikwijls te wenschen over.

Het gebruik van de wetenschappelijke namen der maten en gewigten was wel algemeen, maar had dat der oude namen nog niet verdrongen.

Vormleer.

Hoewel dit vak op vele openbare scholen meer degelijk werd behandeld, was eene minder juiste behandeling door vele onderwijzers oorzaak, dat de resultaten over het algemeen weinig bevredigend waren.

Algemeen werden de oefeningen volgens *de Witte van Citters* aanbevolen.

Nederlandsche Taal.

Het spreken der maleische taal met de kinderen, in zeer vele huisgezinnen, zelfs in zulke waar de ouders zuiver Europeanen zijn, bleef de grootste hinderpaal voor het aanleeren der Nederlandsche taal.

Ofschoon de verschillende oefeningen bij het onderwijs in

dit leervak veelal doelmatig waren, lieten de spreekoefeningen in de laagste klasse aan verscheidene scholen veel te wenschen over.

Sedert men begonnen is het vervaardigen van opstellen meer methodisch te behandelen, nam men in de hoogste klasse, en zelfs bij leerlingen in de middenklasse grooten vooruitgang waar.

Het van buiten leeren van definitie's en taalregels, ook het maken van drooge verbuigingen en vervoegingen, werd hier en daar nog aangetroffen.

Aardrijkskunde.

Over het algemeen werd bij dit leervak vooruitgang opgemerkt.

Op de meeste openbare scholen werden goed geteekende kaarten van de residentie en van de plaats van inwoning aangetroffen, welke door de onderwijzers vervaardigd waren: de leerling werd daardoor meer bekend met hetgeen in zijne onmiddelijke nabijheid valt op te merken.

Het schetsen van kaartjes, dat slechts aan weinige scholen werd verzuimd, werd reeds met vrij voldoende naauwkeurigheid door de leerlingen uitgevoerd.

De kennis der wiskundige aardrijkskunde was hoogst onbeduidend.

Geschiedenis.

Het onderrigt in de geschiedenis bleef beperkt en moest in enkele kleine scholen nagelaten worden.

De dikwijls drooge behandeling van dit vak en de geringe

ontwikkeling der leerlingen werkten zamen, om de vorderingen uiterst beperkt te doen zijn. Dáár evenwel, waar de onderwijzer op eene boeiënde wijze de meest belangrijke feiten wist mede te deelen, waren de resultaten minder ontmoedigend.

Kennis der natuur.

Dit leervak heeft nog niet de plaats ingenomen, die het toekomt. Op enkele scholen begon men er meer werk van te maken. Daar waar men van geschikte handleidingen kon gebruik maken, werd verbetering in de behandeling van dit leervak opgemerkt.

In den regel was het onderwijs, vooral uit gebrek aan platen en werktuigen tot toelichting, niet aanschouwelijk genoeg.

Zingen.

Het zangonderwijs werd door de groote meerderheid der onderwijzers niet op de regte waarde geschat. Slechts door enkele onderwijzers werd het met succes gegeven. Zeer gering is het aantal dergenen die kennis en bedrevenheid genoeg hebben om dit vak naar behooren te onderwijzen.

Beginselen der kennis van de levende talen.

Alleen aan de leerlingen der hoogste klasse van de openbare eerste lagere scholen wordt onderwijs gegeven in de beginselen van de kennis der Fransche taal.

De vorderingen konden niet anders dan van weinig beteekenis zijn, daar de leerlingen gewoonlijk de school verlieten,

alvorens den tijd te hebben gehad eenige noemenswaardige vorderingen in het Fransch te hebben kunnen maken.

Aan eenige bijzondere scholen waren de resultaten in dit leervak, en in het Hoogduitsch en Engelsch, meer bevredigend.

Teekenen.

Op de weinige scholen, waar het teekenen, hoofdzakelijk het handteekenen werd onderwezen, verkreeg men voldoende uitkomsten.

Gymnastiek.

Alleen aan bijzondere scholen werd onderwijs in de gymnastiek gegeven. Enkele onderwijzers aan de openbare scholen hielden hunne leerlingen in den speeltijd met gymnastische oefeningen bezig.

In den regel werden in dit vak snelle vorderingen gemaakt.

Handwerken voor meisjes.

Alleen aan de bijzondere meisjesscholen werd dit vak onderwezen.

Volgens verklaring van bevoegde personen kon men voldaan zijn over de vorderingen, die in de fraaije handwerken gemaakt werden.

In de beide weeshuisscholen te *Samarang* werd veel werk gemaakt van de nuttige handwerken.

§ VI.

Onderwijzend personeel.

Behoudens enkele uitzonderingen was het onderwijzend personeel voor zijne taak berekend. Gedrag en dienstijver waren over het algemeen vrij gunstig, van zeer velen zelfs uitstekend.

De onderwijzersvereeniging te *Batavia* hield geregeld hare maandelijksche vergaderingen en één buitengewone vergadering, waarin de belangen van onderwijs en opvoeding besproken werden. Deze vergaderingen werden door den Inspecteur bijgewoond, telkens als zijne dienstreizen dit niet verhinderden.

Het aantal leden, dat onder ultimo 1874 35 bedroeg, verminderde tot 29.

Het ledental van de Samarangsche onderwijzers-vereeniging nam gedurende 1875 met 4 toe en telde dus op ultimo December 18 leden. De maandelijksche vergaderingen werden geregeld gehouden en bijgewoond. De talrijke mutatiën onder de onderwijzers waren oorzaak, dat het vervaardigen van schoolboekjes niet kon worden beëindigd, wat men, blijkens het vorig verslag, reeds begonnen was.

De onderwijzers-vereeniging te *Soerabaija* hield hare maandelijksche bijeenkomsten, tot bespreking van verschillende onderwerpen, het onderwijs betreffende. Zij telde op ultimo 1875, 14 leden, tegen 15 op het einde van 1874.

Ook te *Amboina* werd in den loop van het jaar eene onderwijzers-vereeniging met 9 leden opgerigt.

De hier achtervolgende staat L^a^. *C* geeft een overzigt van het aantal onderwijzers, hulponderwijzers, hulponderwijzeressen en kweekelingen, onder ultimo 1875 zoo aan de openbare als

aan de bijzondere scholen in *Nederlandsch-Indie* werkzaam, in vergelijking met dat onder ultimo 1874 aanwezig.

Blijkens dien staat waren onder ultimo 1875 geplaatst:

aan de openbare lagere scholen:

75 hoofdonderwijzers, (1)
125 hulponderwijzers,
19 hulponderwijzeressen en
9 kweekelingen, onder welke 3 vrouwelijke;

aan de bijzondere scholen:

17 hoofd- of wd. hoofdonderwijzers,
25 hulponderwijzers,
2 mannelijke kweekelingen,
21 hoofd- of wd. hoofdonderwijzeressen,
33 hulponderwijzeressen en
4 vrouwelijke kweekelingen.

Onder ultimo December 1875 waren *meer* dan onder ultimo December 1874;

bij het openbaar onderwijs:

1 hoofdonderwijzer,
24 hulponderwijzers,
17 hulponderwijzeressen;

bij het bijzonder onderwijs:

4 hoofd- of wd. hoofdonderwijzers,
2 hulponderwijzers,
5 hulponderwijzeressen en
1 vrouwelijke kweekeling;

en *minder:*

bij het openbaar onderwijs:

5 mannelijke kweekelingen,

(1) Op ultimo December was nog geen hoofdonderwijzer voor de school te *Magelang* aangewezen.

2 vrouwelijke kweekelingen;

bij het bijzonder onderwijs:

1 hoofd- of wd. hoofdonderwijzeres.

Tot het bijzonder onderwijs, hoewel niet op den staat voorkomende, behoorden nog gerekend te worden:

onderwijzers:

2 voor het teekenen,

3 voor de gymnastiek;

onderwijzeressen:

1 voor de Fransche taal,

3 voor vrouwelijke handwerken.

Blijkens den hierachter gevoegden nominatieven staat L^a. *D.* bedroeg het getal openbare onderwijzers en onderwijzeressen (de met verlof en op wachtgeld zijnde daaronder begrepen), onder ultimo 1875 253, waarvan 45 onderwijzers 1^e klasse, 93 onderwijzers 2^e klasse, 28 onderwijzers 3^e klasse met acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer, 68 onderwijzers 3^e klasse niet bezittende eene acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer en 19 hulponderwijzeressen; terwijl 6 mannelijke en 3 vrouwelijke kweekelingen aanwezig waren.

De mutatiën onder het onderwijzend personeel van de openbare scholen gedurende 1875, worden aangegeven in de bijlaag L^a. *E.* Daaruit blijkt, dat 3 onderwijzers zijn overleden; 7 eervol uit 's lands dienst en 1 eervol wegens ziekte uit zijne betrekking werden ontslagen; 1 ontheven werd van de hem tijdelijk opgedragen betrekking; 7 in andere betrekkingen overgingen en aan 14 een tweejarig verlof naar *Nederland* werd verleend.

In dienst traden: 33 onderwijzers en 13 onderwijzeressen, allen, met uitzondering van 2 onderwijzers die hier te lande

in dienst traden, in *Nederland* voor de Indische dienst aangewezen; voorloopig voor den tijd van één jaar, 3 particuliere onderwijzeressen, terwijl 2 waarnemende hulponderwijzeressen definitief tot die betrekking werden benoemd en 3 van verlof uit *Nederland* teruggekeerde onderwijzers weder werden geplaatst.

Van de kweekelingen werden ontslagen: 3 mannelijke en 2 vrouwelijke en benoemd: één mannelijke en één vrouwelijke, terwijl een kweekeling tot onderwijzer 3e klasse en één kweekelinge tot hulponderwijzeres bevorderd werden.

---

§ VII.

Getal en aard der leerlingen.

De hierachter gevoegde staten L[a]. *F*. *G* en *H* wijzen aan het getal kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, gerangschikt naar hunnen leeftijd, die onder ultimo December 1875 de lagere scholen in *Nederlandsch-Indie* bezochten.

Blijkens staat L[a]. *F* was het aantal leerlingen op de openbare scholen 5429, (3437 jongens en 1992 meisjes), tegen 5220 (3302 jongens en 1918 meisjes) onder ultimo 1874, hetgeen eene toeneming aanwijst van 209 leerlingen (135 jongens en 74 meisjes).

Op de bijzondere scholen bedroeg, volgens staat L[a]. *G*, het aantal leerlingen 2109, (737 jongens en 1372 meisjes) tegen 2002 (681 jongens en 1321 meisjes) onder ultimo 1874, dus 107 leerlingen (56 jongens en 51 meisjes) méér

Staat L[a]. *H* is eene zamentrekking van de staten *F* en *G* en toont het getal leerlingen aan, onder ultimo 1875

op al de lagere scholen, zoowel openbare als bijzondere, aanwezig.

Dat getal bedroeg 7538 (4174 jongens en 3364 meisjes) tegen 7222 (5983 jongens en 3239 meisjes) onder ultimo 1874, zijnde eene vermeerdering van 316 leerlingen (191 jongens en 125 meisjes).

Op elken leeftijd (behalve die van 16 jaren) is het aantal schoolgaande meisjes veel minder dan dat der jongens, waaruit valt af te leiden, dat er nog tal van meisjes, zonder geregeld of wel zonder eenig onderwijs te genieten, opgroeijen.

De volgende staten Lᵃ. *I* en *K* bevatten schoolsgewijze opgaven omtrent het onderwijzend personeel en de leerlingen aan de openbare en bijzondere scholen in *Nederlandsch-Indie*, onder ultimo December 1875.

Ongerekend de kweekelingen, werd op de openbare scholen door 217 onderwijzers en onderwijzeressen aan 5815 kinderen onderwijs gegeven, zijnde gemiddeld 1 onderwijzer op bijna 27 kinderen, eene verhouding, veel gunstiger dan in 1874, toen wegens het groot gebrek aan onderwijzend personeel, 1 onderwijzer aan gemiddeld 32 kinderen onderwijs gaf.

Onder de 5815 scholieren bevonden zich 386 inlanders en vreemde oosterlingen, zijnde 3 minder dan onder ultimo 1874.

Het aantal gratis leerlingen bedroeg 3230 tegen 3144 onder ultimo 1874, zijnde eene vermeerdering van 86.

Het aantal leerlingen in de laagste klasse nam met 279 toe; dat in de midden klasse verminderde met 73, terwijl het aantal leerlingen in de hoogste klasse gelijk bleef.

Het schoolverzuim was in 1875 ongunstiger dan in 1874. In laatstgenoemd jaar was het gemiddelde van de verzuimde schooldagen 27 per kind tegen 28 in 1875.

Het getal leerlingen dat in 1875 de school verliet, bedroeg 2615, waaronder 262 die al de vakken van het gewoon lager onderwijs hadden doorloopen. In 1874 waren die getallen 2590 en 249.

Blijkens staat L^n. K werd in 1875 op de bijzondere scholen door 96 onderwijzers en onderwijzeressen (de kweekelingen hieronder niet begrepen) aan 2199 kinderen onderwijs gegeven, zijnde gemiddeld 1 onderwijzer op bijna 23 kinderen. Deze verhouding is gunstiger dan in 1874, toen 1 onderwijzer tegenover 25 kinderen stond.

In de laagste klasse waren 917, in de midden klasse 804, en in de hoogste klasse 458 leerlingen. In 1874 waren die cijfers 863, 725 en 440.

Het aantal verzuimde schooldagen kon niet volledig worden opgegeven, omdat bij een groot aantal scholen daarvan geen aanteekening was gehouden.

542 leerlingen verlieten de school, waaronder 150 die al de vakken van het onderwijs hadden doorloopen. In 1874 bedroegen die cijfers 475 en 98.

Het aantal inlanders en vreemde oosterlingen was met 24 toegenomen. Onder ultimo 1875 bedroeg het aantal leerlingen van dien landaard 50 tegen 26 onder ultimo 1874.

---

§ VIII.

Onderwijzerswoningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen.

Over het algemeen verkeerden de onderwijzerswoningen en schoollokalen in vrij goeden staat.

Het lokaal voor de 1e school te *Batavia* voldeed niet meer aan de vereischten. Maatregelen werden beraamd om aan die school een beter lokaal te verschaffen.

Het schoolgebouw te *Meester-Cornelis* werd vergroot en voldeed aan de behoefte.

Voor de scholen te *Cheribon*, *Soerabaija* (3e school), *Blitar*, *Banjoewangie* en *Bima* waren nieuwe lokalen in aanbouw. Voor het bouwen van een nieuw schoollokaal te *Toeban* werden fondsen toegestaan.

De schoolgebouwen te *Samarang* (2e school) *Ambarawa*, *Pekalongan*, *Japara*, *Rembang*, *Poerworedjo*, *Magelang*, *Menado* en *Bonthain* ondergingen belangrijke reparatiën en deels vergrooting.

Te *Wonosobo* werden de gebouwen van het vroegere fort tot schoollokalen ingerigt.

De in 1872 toegestane gelden voor den bouw van nieuwe schoollokalen te *Bandjermasin* en *Ngawie* waren in 1875 nog niet verbruikt. Voor laatstgenoemde plaats werden nieuwe plans en begrooting opgemaakt.

De reparatie aan het schoollokaal en de daaraan verbonden onderwijzerswoning te *Padang-Pandjang* was onder ultimo 1875 nog niet afgeloopen.

Voorstellen waren aanhangig tot het bouwen van nieuwe schoollokalen te *Soerabaija*, *Boijolalie*, *Makasser*, *Neira* en *Sumanap*.

De officierswoningen van het gesloopte fort te *Wonosobo* werden bestemd voor onderwijzerswoningen.

De woningen van de hoofdonderwijzers der 1e en 2e lagere school te *Soerakarta*, die door de overstrooming in 1875 zeer geleden hadden, ondergingen de noodige herstellingen. Ook de hoofdonderwijzerswoning te *Probolingo* onderging eene zware reparatie.

Gelden werden toegestaan tot vergrooting van de onderwijzerswoning te *Rioauw*.

In de behoefte aan meubilair en leermiddelen werd geregeld voorzien en zooveel mogelijk verbetering aangebragt. De catalogus der leermiddelen werd in de Inspecteurs-vergadering met zorg herzien en aangevuld.

De heer Jhr. *J. F. W. van der Willige von Schmidt auf Altenstadt*, die eene uitmuntende blinde schoolkaart van het eiland *Java* had vervaardigd, werd door de Regering uitgenoodigd ook van den Nederlandsch Indischen archipel een dergelijke kaart zamentestellen. Dientengevolge zullen de leermiddelen weldra met twee uitstekende kaarten verrijkt worden.

Lokaliteit, meubilair en leermiddelen van de bijzondere scholen lieten over het algemeen weinig te wenschen. Sommige lokalen hadden belangrijke verbeteringen ondergaan. Enkele schoollokalen muntten uit door netheid en doelmatigheid.

---

§ IX.

Kosten van het openbaar lager onderwijs.

Het volgende staatje toont aan de ontvangsten en uitgaven, het openbaar lager onderwijs betreffende, zoomede de gemiddelde kosten voor elken leerling.

Ontvangsten en uitgaven ten behoeve van het openbaar lager onderwijs, gedurende 1875.

JAREN.	UITGAVEN.		ONTVANGSTEN.		VERSCHIL.		AANTAL LEERLINGEN.	GEMIDDELDE KOSTEN PER LEERLING.		*Aanmerkingen.*
1875	Aan tractementen, meubilair, leermiddelen en verdere onkosten	*f* 542871.—								
	Huishuur-indemniteit aan onderwijzers en inhuur van lokalen.....	» 149455.—								
	Nieuwe werken en reparatiën aan gebouwen...	» 112297.12								
	Totaal.....	*f* 804623.12	*f* 123107	62	*f* 681515	50	5815	*f* 117	20	
1874		» 680942.48[5]	» 113494	87[5]	» 567447	61	5609	» 101	17	

SOORT DER ACTEN VAN BEKWAAMHEID.	Batavia.		Samarang.		Soerabaja.		Soera-karta.		Padang.		Fort de Kock.		Makassar.		Amboina.		Menado.		Banda.		TOTAAL.		AANMERKINGEN.
	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	
I Hoofdonderwijzers	5	9	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	7	11	Vijf candidaten voor de hoofdonderwijzers-acte trokken zich vóór het einde van het examen terug.
II Hoofdonderwijzeressen	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	
III Hulponderwijzers	1	2	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	4	
IV Hulponderwijzeressen	3	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	1	
V Huisonderwijzers	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VI Huisonderwijzeressen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VII Onderwijzers in de Fransche taal	1	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	
» Engelsche taal	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
» Hoogduitsche taal	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	
» wiskunde	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	1	»	1	»	»	»	3	1	
» landbouwkunde	5	»	»	»	1	1	1	»	2	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	11	1	
» gymnastiek	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	
het teekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
VIII Onderwijzeressen in de Fransche taal	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	
» Engelsche taal	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
» Hoogduitsche taal	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
het teekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
» rekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
vr. handwerken	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
TOTAAL IN 1875	17	13	3	3	1	2	2	»	2	»	1	»	»	»	3	2	1	»	»	»	[1]30	[1]20	[1] Het verschil tusschen deze cijfers met die voorkomende in het koloniaal verslag over 1875, is een gevolg daarvan dat bij het opmaken van dat verslag nog niet al de rapporten van de plaatselijke schoolkommissiën waren ontvangen.
» » 1874	10	11	1	3	1	3	2	1	»	1	2	»	»	1	»	»	3	»	2	»	21	20	
Vermeerdering	7	2	2	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	3	2	»	»	»	»	14	4	
Vermindering	»	»	»	»	»	1	»	1	»	1	1	»	»	1	»	»	2	»	2	»	5	4	

La. **B.**

Getal en aard der scholen in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1875.

GEWESTEN.	Openbare scholen.			Gesubsidieerde bijzondere scholen.			Niet gesubsidieerde bijzondere scholen.			TOTAAL.		
	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.
Bantam	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Batavia	7	»	7	»	»	»	3	10	13	10	10	20
Krawang	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Preanger-Regentschappen	1	»	1	»	»	»	1	»	1	2	»	2
Cheribon	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Tagal	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Pekalongan	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Samarang	6	»	6	»	»	»	3	3	6	9	3	12
Japara	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Rembang	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Soerabaja	7	»	7	»	»	»	»	5	5	7	5	12
Pasoeroean	2	»	2	»	»	»	»	2	2	2	2	4
Probolingo	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Bezoeki	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Banjoewangi	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banjoemas	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Bagelen	2	»	2	»	»	»	1	»	1	3	»	3
Kadoe	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Djokdjokarta	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Soerakarta	4	»	4	»	»	»	1	1	2	5	1	6
Madioen	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Kediri	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Madura	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Transportere...	55	»	55	»	»	»	9	22	31	64	22	86

GEWESTEN.	Openbare scholen.			Gesubsidieerde bijzondere scholen.			Niet gesubsidieerde bijzondere scholen.			TOTAAL.		
	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreid lager onderwijs.	TOTAAL.
Per transport...	33	»	33	»	»	»	9	22	31	64	22	86
Sumatra s Westkust.....	4	»	4	»	»	»	»	1	1	4	1	5
Benkoelen.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Palembang.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Lampongsche distrikten.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banka.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Riouw.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Borneo's Wester-afdeeling...	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Borneo's Z.- en O.-afdeeling.	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Celebes en onderhoorigheden.	3	»	3	»	»	»	»	»	»	3	»	3
Menado.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Amboina.....	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Ternate.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Timor.....	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
TOTAAL IN 1875...	76	»	76	»	»	»	9	24	33	85	24	109
» » 1874...	74	»	74	»	»	»	7	23	30	81	23	104
Vermeerdering...	2	»	2	»	»	»	2	1	3	4	1	5
Vermindering....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»

La. C.

Onderwijzers personeel bij de lagere scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December 1875.

GEWESTEN.	Bij de openbare scholen.				Bij de bijzondere scholen.						Bij alle lagere scholen.					
	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Kwekelingen.	Hoofd- of wd. hoofdonderwijzer.	Hulponderwijzers.	Kwekelingen (mannelijke).	Hoofd- of wd. hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kwekelingen (vrouwelijke).	Hoofd- of wd. hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kwekelingen (mannelijke).	Hoofd- of wd. hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kwekelingen (vrouwelijke).
Bantam.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Batavia.....	7	18	7	[1] 4	6	14	1	7	19	4	13	32	5	7	26	6
Krawang....	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Preanger-Regentschappen	1	1	»	»	1	1	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Cheribon....	2	1	1	1	»	»	»	»	»	»	2	1	1	»	1	»
Tagal.....	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Pekalongan..	1	2	»	1	»	»	»	»	»	»	1	2	1	»	»	»
Samarang...	6	16	5	»	5	5	»	2	5	»	9	21	»	2	8	»
Japara.....	2	1	»	»	1	»	»	»	1	»	3	1	»	»	1	»
Rembang...	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Soerabaja...	7	10	5	»	4	5	1	7	6	»	11	15	1	7	11	»
Pasoeroean..	2	5	1	»	»	»	»	2	»	»	2	5	»	2	1	»
Probolingo..	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Bezoeki.....	2	1	»	»	»	»	»	»	»	»	2	1	»	»	»	»
Banjoewangi.	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Kediri.....	2	3	»	»	»	»	»	»	»	»	2	3	»	»	»	»
Madioen....	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Soerakarta..	4	8	»	»	1	»	»	1	1	»	5	8	»	1	1	»
Djokdjokarta.	2	5	1	»	»	»	»	»	»	»	2	5	»	»	1	»
Kadoe.....	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»
Bagelèn.....	2	3	»	»	1	»	»	»	»	»	3	3	»	»	»	»
Banjoemas..	3	2	»	»	»	»	»	»	»	»	3	2	»	»	»	»
Madura.....	2	2	»	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»
Transportere	54	89	18	6	17	25	2	19	32	4	72	115	6	19	50	6

[1] Waaronder 2 vrouwelijke.

GEWESTEN.	Bij de openbare scholen.				Bij de bijzondere scholen.						Bij alle lagere scholen.					
	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Kwekelingen.	Hoofd- of wd. hoofdonderwijzer.	Hulponderwijzers.	Kwekelingen (mannelijke).	Hoofd- of wd. hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kwekelingen (vrouwelijke).	Hoofd- of wd. hoofdonderwijzer.	Hulponderwijzers.	Kwekelingen (mannelijke).	Hoofd- of wd. hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kwekelingen (vrouwelijke).
Per transport	54	89	18	6	17	25	2	19	52	4	72	115	6	19	50	6
Sumatra's Westkust..	4	8	»	»	»	»	»	1	»	»	4	8	»	1	»	»
Benkoelen...	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Palembang..	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Lampongs...	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Riouw.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Banka.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Borneo's Wester-afdeeling	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»
Borneo's Z. en O.-afdeeling.	1	3	»	»	»	»	»	»	»	»	1	3	»	»	»	»
Celebes en onderhoorigheden....	3	3	1	[2] 2	»	»	»	»	»	»	3	3	1	»	1	1
Menado.....	1	3	»	»	»	»	»	»	»	»	1	3	»	»	»	»
Ternate.....	1	2	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»
Amboina....	2	7	»	1	»	»	»	1	1	»	2	7	1	1	1	»
Timor.....	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»
Totaal in 1875.	75	125	19	9	17	25	2	21	53	4	92	148	8	21	52	7
» » 1874.	74	99	2	[3] 14	15	25	2	22	28	3	87	122	11	22	30	8
Vermeerdering.	1	24	17	»	4	2	»	»	5	1	5	26	»	»	22	»
Vermindering .	»	»	»	5	»	»	»	1	»	»	»	»	3	1	»	1

[1] Waaronder 2 vrouwelijke.
[2] Waaronder 1 vrouwelijke.
[3] Waaronder 5 vrouwelijke.

Lit. **D.**

Nominatieve staat der inspecteurs, onderwijzers, onderwijzeressen en kweekelingen bij het openbaar lager onderwijs in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1875.

DOORLOOPEND NUMMERS.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
		Inspecteurs.	
1	J. Kunst.	Inspecteur in de 1e afdeeling.	7 Julij 1868
2	J. M. Rosskopf.	» » » 2e »	6 Nov. 1871
3	H. Veuger Kuiper.	Met verlof in Nederland.	
4	W. van der Lee.	Inspecteur in de 3e afdeeling.	26 Mei 1874
		Onderwijzers der 1e klasse.	
1	P. R. Marcks.	Hoofdonderw. 2e sch. Samarang.	26 Aug. 1868
2	A. G. van Velthuijzen.	» 1e » Batavia.	18 Maart 1871
3	J. Schoonderbeek.	» 3e » id.	10 Aug. »
4	W. Meijer.	Met verlof in Nederland.	
5	A. de Bruijn.	Hoofdonderw. 3e sch. Soerabaja.	17 Juni 1874
6	J. J. de Weijer.	» 2e » Batavia.	10 Aug. 1871
7	J. C. Tamson.	» » Amboina.	12 Okt. 1870
8	O. E. Hansen.	» 1e » Soerabaja.	30 Aug. 1871
9	H. Schoemaker.	Met verlof in Nederland.	
10	L. C. Polderman.	Hoofdonderw. 1e sch. A Samarang.	25 Jan. 1872
11	N. Pol.	Met verlof in Nederland.	
12	H. C. A. Cornelius.	Hoofdonderw. 2e sch. Soerabaja.	20 Juni »
13	B. Andeweg.	» 4e » Batavia.	22 April 1875
14	W. Beerekamp.	» » Pekalongan.	22 » »
15	G. ter Marsch.	» » Buitenzorg.	22 » »
16	C. F. Julius.	» 2e » Djokdjokarta.	22 » »
17	J. A. Bakhoven.	» 3e » Batavia.	22 » »
18	A. F. Hillebrand.	» 1e » Soerakarta.	22 » »
19	J. F. W. Winterberg.	» » Bandjermasin	22 » »
20	W. H. Heijtman.	» » Cheribon	22 » »
21	E. Asbeck Brusse,	» » Malang.	22 » »
22	R. Burg.	» » Soerabaja.	22 » »
23	J. A. Olt.	» » Kediri.	22 » »
24	J. L. Regenhardt.	Met verlof in Nederland.	

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING
25	R. Metelerkamp.	Wegens ziekte non-aktief.	
26	H. R. A. Vechtman.	Hoofdonderw. sch. Mr.-Cornelis.	22 April 1875
27	M. Valk Lzn.	» » Pasoeroean.	22 » »
28	N. Stark.	» » Ternate.	22 » »
29	D. M. Kruseman.	» » Neira.	22 » »
30	G. Koldewijn.	» 2e » Makasser.	22 » »
31	J. J. Fonteijn.	» » Poerworedjo.	22 » »
32	G. van der Kaaden.	» » Tagal.	22 » »
33	P. van Elsen.	Met verlof in Nederland.	
34	A. C. Tjebbes.	Hoofdonderw. 1e sch. B Samarang.	14 Dec. »
35	J. Valk.	» 2e » Soerakarta.	22 April »
36	W. F. den Broeder.	» 2e » Padang.	22 » »
37	A. Bommel.	» » Menado.	22 » »
38	J. C. Rikkers.	» » Salatiga.	22 » »
39	G. Lavell.	» » Ambarawa.	22 » »
40	J. F. van der Blij.	» 1e » Djokdjokarta.	22 » »
41	W. F. G. L. Haanstra.	» 3e » Samarang.	28 Mei »
42	W. A. G. Bakker.	» » Probolingo.	4 Aug. »
43	D. G. Sigmond.	» » Rembang.	30 Sept. »
44	D. C. J. Kool.	» 1e » Makassar.	30 » »
45	A. M. van Schaik.	» 1e » Padang.	16 Okt. »

Onderwijzers der 2e klasse.

1	D. S. de Jong.	Hoofdonderw. school Blitar.	21 Juni 1875
2	J. A. Vermeulen.	Met verlof in Nederland.	
3	L. E. Boijer.	Hoofdonderw. sch. Toeban.	28 April 1872
4	N. Laseur.	1e hulp » 2e » Soerabaja.	17 Juli 1873
5	F. L. H. Goossens.	Met verlof in Nederland.	
6	H. P. Julsing.	idem.	
7	J. A. Broos.	2e hulponderw. 2e sch. Batavia.	4 Mei 1875
8	J. de Quant.	Met verlof in Nederland.	
9	G. du Pré.	Hoofdonderw. sch. Bezoeki.	22 April »
10	H. Spönhoff.	» » Modjokerto.	6 Febr. 1874
11	H. Timmer.	Met verlof in Nederland.	
12	L. H. van Dingstee.	idem.	
13	H. L. Berckenhoff.	idem.	
14	D. Feikema.	Hoofdonderw. sch. Pad.-Pandjang.	18 Nov. 1875
15	M. A. Terwen.	Met verlof in Nederland.	
16	A. den Hamer.	Hoofdonderw. sch. Bojolali.	11 Febr. 1874

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
17	L. H. Kramer.	1e hulponderw. 2e sch. Batavia.	30 Sept. 1873
18	A. J. Gouka.	Tijd. geplaatst b/h midd. onderw.	
19	H. J. Zuiderhoek.	Hoofdonderw. sch. Tjilatjap.	17 Mei 1870
20	D. Westhoff.	» » Klatten.	11 April 1873
21	H. W. Beck.	Met verlof in Nederland.	
22	G. H L. Croes.	idem.	
23	J. G. Theunissen.	idem.	
24	A. J. Bieshaar.	idem.	
25	J. H. Roduner.	idem.	
26	F. J. van der Linden.	Hoofdonderw. sch. Poerwakarta.	8 Maart 1875
27	L. Hovenkamp.	Non-actief.	
28	J. H. J. Laats.	Hoofdonderw. sch. Fort de Kock	8 Febr. 1874
29	J. Zeven.	» » Wonosobo.	7 Juni »
30	L. P. C. Roskott.	» » Koepang.	21 » 1875
31	J. J. Cleijpool.	» » Banjoemas.	7 Maart 1874
32	H. B. H. Horsker.	» » Maros.	22 Jan. 1873
33	J. J. Looije.	» » Sumenap.	12 April 1874
34	M ten Cate.	1e hulponderw. » Salatiga.	30 Sept. 1875
35	W. Tinge.	Hoofdonderw. » Indramajoe.	3 Nov. 1875
36	K. J. Razelius.	1e halponderw. 1e » Batavia.	7 » »
37	L. Franken.	» » Malang.	22 April 1875
38	J. van den Bos.	Hoofdonderw. » Pati.	22 » »
39	W. Briel.	» » Serang.	28 Mei »
40	F. J. C. Klaar.	» » Pontianak.	11 Febr. 1874
41	F. J. Bosch.	» » Ngawi.	1 Maart »
42	J. Dekker.	» » Riouw.	31 » »
43	C. A. Valk.	1e hulponderw. 1e » Soerakarta.	12 April »
44	C. Wegenaar.	Hoofdonderw. » Bandoeng.	8 Maart 1875
45	H. Colpa.	» » Banjoewangi.	28 Mei 1874
46	B. Stoutjesdijk.	» » Pamakassan.	10 Juni »
47	W. van Gelder.	Tijd. overgegaan b/h inl. onderw.	
48	H. Goedhart.	Hoofdonderw. sch. Telok-Betong.	10 Okt. »
49	W. de Boer.	Tijd. overgegaan b/h midd. onderw.	
50	J. Ros.	Hoofdonderw. sch. Madioen.	10 » »
51	J. van der Lof	» » Muntok.	10 » »
52	D. W. Lantermans.	Met verlof in Nederland.	
53	J. Verheul.	idem.	
54	J. van Heek.	1e hulponderw. 1e sch. Makasser.	22 April 1875
55	J. Westerbeek.	Hulponderw. » Magelang.	22 » »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
56	J. Kastelijn.	1e hulponderw. 2e sch.	Soerakarta.	22 April 1875
57	J. G. van der Heijden.	1e » 2e »	Djokdjokarta.	22 » »
58	G. Hemmes.	1e » 1e »	id.	30 Sept. »
59	H, P. G. Obdeijn.	Hoofdonderw. »	Bima.	21 Juni »
60	L. F. Tuijl Schuitemaker.	1e hulponderw. »	Buitenzorg.	22 April »
61	G. A. Sedée of Cedée.	1e » »	Poerworedjo.	22 » »
62	A. D. Holterman.	1e » »	Pasoeroean.	22 » »
63	P. Schippers.	Hoofdonderw. 4e »	Soerabaja.	30 Sept. »
64	W. F. Commerell.	1e hulponderw. 2e »	Padang.	22 April »
65	W. Teunissen.	1e » »	Pekalongan.	22 » »
66	J. F. den Hollander.	1e » »	Cheribon.	22 » »
67	E. G. A. Taenser.	1e » »	Menado.	22 » »
68	J. W. Spekschot.	Hoofdonderw. »	Palembang.	22 » »
69	J. Verschuil.	1e hulponderw. 2e »	Batavia.	28 Mei »
70	J. Knaap.	1e » 3e »	id.	22 April »
71	D. Grivel.	1e » »	Mr.-Cornelis.	22 » »
72	J. Oostenbroek.	Hoofdonderw. »	Benkoelen.	30 Sept. »
73	B. IJspeert.	1e hulponderw. »	Probolingo.	22 April »
74	L. J. Idsinga.	1e » »	Neira.	22 » »
75	L. van Leeuwen.	1e » »	Amboina.	22 » »
76	G. Plantema.	1e » 1e »	Padang.	28 Mei »
77	P. Veen.	1e » 1e »	Soerabaja.	28 » »
78	L. H. Verhoog.	1e » 3e »	Samarang.	29 Juli »
79	W. A. Reuhl.	1e » 3e »	Soerabaja.	21 Juni »
80	A. M. Overeijnder.	1e » »	Bandjermasin	13 Juli »
81	G. J. van Essel.	1e » »	Ambarawa.	29 » »
82	W. Meijer.	Hoofdonderw. »	Grissee.	4 Aug. »
83	J. Uhl.	1e hulponderw. »	Kediri.	25 » »
84	J. J. Cuijle.	1e » 2e »	Makasser.	25 » »
85	W. J. R. Zieck.	1e » »	Rembang.	30 Sept. »
86	C. G. Wemmerslager.	Hoofdonderw. »	Poerbolingo.	30 » »
87	C. van Duuren.	» »	Sitobondo.	30 » »
88	A. van Moerkerken.	1e hulponderw. 5e »	Soerabaja.	30 » »
89	W. J. Stok.	1e » 2e »	Samarang,	13 Okt. »
90	H. W. Praasterink.	1e » 1e »	id.	23 » »
91	H. S. Blekkink.	Hoofdonderw. »	Japara.	4 Nov. »
92	B. Japikse.	1e hulponderw. »	Tagal.	18 » »
93	J. W. te Kolsté.	Hoofdonderw. »	Bonthain,	2 Dec. »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
	Onderwijzers der 3e klasse, met acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer.		
1	H. van Bergen.	4e hulponderw. 3e sch. Samarang.	24 April 1875
2	R. Rogholt.	Met verlof in Nederland.	
3	L. J. Westrik.	3e hulponderw. 2e sch. Djokdjokarta	2 Okt. »
4	J. C. van Duijn.	Hulponderw. » Bojolali.	24 April »
5	C. van der Wende.	» » Palembang.	24 » »
6	C. Prins,	2e » 1e » Soerakarta.	19 Aug. »
7	J. Kluiver.	» Sumanap.	15 Juni »
8	P. M. Heijmans.	3e » 2e » Padang.	15 » »
9	R. Oosterlo.	» » Ngawi.	15 » »
10	H. J. H. Bockmeulen.	3e » » Bandjermasin	14 Juli »
11	J. W. H. Muller.	3e » 1e » Soerakarta.	19 Aug. »
12	H. Grondijs.	» » Pamakassan.	19 » »
13	J. A. J. Vorderman.	» » Wonosobo.	21 Okt. »
14	J. H. de Puij.	2e » » Buitenzorg.	5 Aug. 1873
15	A. van Meerkerk.	3e » 2e » Soerakarta.	13 Sept. 1875
16	K. M. Hage.	» » Sitoebondo.	20 » »
17	S. J. H. van Merkom.	4e » 2e » Djokdjokarta.	20 » »
18	J. van der Woude.	» » Banjoemas.	6 Okt. »
19	D. H. van Kalkeren.	» » Madioen.	6 » »
20	P. Lakeman.	» » Muntok.	16 » »
21	G. Brinks.	3e » » Buitenzorg.	16 » »
22	J. H. Damman.	» » Japara.	16 » »
23	D. J. C. van Batenburg.	» » Blitar.	16 » »
24	H. H. Slangen.	3e » 2e » Samarang.	21 » »
25	E. A. Reisig.	» » Grissee.	28 » »
26	H. Volten.	» 4e » Soerabaija.	20 Nov. »
27	G. Reeman.	» » Serang.	6 Dec. »
28	Th. Gatsonides.	5e » 2e » Samarang.	6 » »
	Onderwijzers der 3e klasse, niet bezittende eene acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer.		
1	L. A. de le Croix.	Non-aktief.	
2	J. H. Toorop.	2e hulponderw. 2e sch. Soerabaja.	13 Juli 1875
3	A. F. Gossiaux.	2e » 2e » Padang.	24 April »
4	F. C. Willemsz.	2e » » Ternate.	24 » »
5	G. van Mill.	» » Fort de Kock.	24 Sept. »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
6	L. Jollij.	2e hulponderw. 4e sch. Batavia.	11 Okt. 1875
7	A. M. le Cluse.	Met verlof in Nederland.	
8	Th. A. den Daas.	3e hulponderw. sch. Menado.	21 » »
9	W. C. Brans.	3e » » Ternate.	24 April »
10	H. Vanger.	» » Modjokerto.	24 » »
11	J. A. Boijer.	» » Tjilatjap.	15 Juli »
12	F. Daijers.	2e » » Ambarawa.	24 » »
13	H. J. Hicks,	2e » » Pekalongan.	24 April »
14	H. W. Doeve.	2e » » Salatiga.	24 » »
15	G. W. van Ligten.	3e » » Pasoeroean.	24 » »
16	J. W. A. van Haastert.	Met verlof in Nederland.	
17	L. Vree.	2e hulponderw. sch. Malang.	24 » »
18	C. E. Doelitzsch.	Op wachtgeld.	
19	F. H. Evers.	2e hulponderw. 2e sch. Djokdjokarta	24 » »
20	D. A. de Hoog.	Terug van verlof. (1)	
21	H. C. Dengerink.	2e hulponderw. sch. Probolingo.	24 » »
22	A. A. J. Niels.	» » Banjoewangi.	24 » »
23	L. R. Reijckers.	2e » » Pasoeroean.	24 » »
24	J. H. A. Hummelgens.	2e » » Poerworedjo.	24 » »
25	A. C. Cramer.	3e » 2e » Makasser.	24 » »
26	A. Niels.	2e » » Menado.	24 » »
27	J. Strijkers.	» » Bandoeng.	24 » »
28	H. E. Böck.	2e » 1e » Padang.	7 Okt. »
29	L. W. A. Evers.	2e » » Neira.	24 April »
30	A. R. Twijsel.	2e » 3e » Soerabaja.	9 Sept. »
31	H. W. L. G. Brouwer.	2e » 3e » Batavia.	21 Okt. »
32	F. Venema.	» » Benkoelen.	24 April »
33	D. Harting Pzn.	Met verlof in Nederland.	
34	M. P. L. G. Hansen.	2e hulponderw. sch. Kediri.	11 Okt. »
35	J. B. Kampschuur.	Met verlof in Nederland.	
36	D. J. J. W. van Ardenne	idem.	
37	M. P. Boogaard.	4e hulponderw. 3e sch. Batavia.	24 Sept. »
38	H. D. J. Rijnenberg.	» » Bonthain.	30 Nov. »
39	A. C. Kienitsz.	2e » » Amboina.	24 April »
40	C. W. Mulder.	Met verlof in Nederland.	
41	L. de Pagter.	2e hulponderw. 3e sch. Batavia.	24 » »
42	W. Rijst.	2e » 2e » Samarang.	24 Juni »
43	H. Kuchlin.	Op wachtgeld.	

(1) 6 Januari 1876 benoemd tot hulponderwijzer te Rojolali,

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
44	D. J. Pont.	2e hulponderw. 2e sch. Batavia.	11 Nov. 1875
45	A. C. J. Fournier.	3e » » Amboina.	31 Aug. »
46	A. Roose.	Op wachtgeld.	
47	V. H. van Leeuwen.	2e hulponderw. sch. Bandjermasin	24 April »
48	A. Baars Wzn.	3e » 3e » Batavia.	21 Okt. »
49	H. P. F. Witkamp.	2e » 2e » Soerakarta.	24 April »
50	W. F. H. Bouhuijs.	3e » 3e » Batavia.	11 Okt. »
51	G. R. le Bruijn.	3e » » Neira.	24 April »
52	D. Schoondermark.	» » Magelang.	6 » »
53	M. Rijnbende.	3e » 3e » Soerabaja.	15 Juni »
54	D. A. Detmar.	4e » 2e » Padang.	24 April »
55	R. Brons Middel.	4e » 2e » Samarang.	31 Aug. »
56	J. Luijtjes.	3e » 3e » id.	26 Sept. »
57	W. Hiemstra.	3e » » Salatiga.	13 April »
58	C. F. G. Gaillard.	2e » 3e » Samarang.	24 » »
59	P. C. W. Bopp.	» » Koepang.	24 » »
60	J. Julius.	» » Pad.-Pandjang	15 Juni »
61	R. A. H. Thierbach.	» 1e » B Samarang.	6 Aug. »
62	W. Op ten Noort.	4e » » Amboina.	31 » »
63	H. W. de Beijl.	2e » » Rembang.	20 Sept. »
64	E. Vogelzang.	» » Klatten.	16 Okt. »
65	M. Scheele.	2e » 2e » Makasser.	30 Nov. »
66	W. H. Pieters.	3e » 2e » Batavia.	11 » »
67	A. J. Pontier.	2e » » Tagal.	6 Dec. »
68	A. van der Kolff.	» » Riouw.	6 » »

Hulponderwijzeressen.

1	H. Sevensma.	School		Pasoeroean.	28 April 1875
2	M. J. Hellendoorn.	2e	»	Batavia.	6 Dec. »
3	L. E. Meijer Cluwen.	2e	»	id.	28 April »
4	A. M. Bik.		»	Meester-Cornelis.	28 » »
5	C. E. van Schooten.	4e	»	Batavia.	16 Juni »
6	C. A. van der Meijden.	2e	»	Soerabaja.	22 » »
7	J. W. F. Boerema.	1e	» A	Samarang.	24 » »
8	C. H. Verwohlt.	3e	»	Soerabaja.	24 » »
9	O. H. G. van Steeden.	1e	»	id.	24 » »
10	A. J. Lefeber.	1e	» A	Samarang.	19 Juli »
11	A. M. Mikkers.		»	Cheribon.	24 Juni »

DOORLOOPEND NUMMER.	NAMEN.	BETREKKING.	DATUM VAN BENOEMING.
12	A. M. E. Keijser.	1e School B Samarang.	24 Juni 1875
13	E. H. M. Sijrier.	2e » Soerakarta.	13 Juli »
14	J. C. Daverveldt.	1e » Batavia.	15 » »
15	M. F. der Kinderen.	3e » id.	15 » »
16	E, M, Zaalberg.	1e » id.	28 » »
17	J. H. M. Thissen.	1e » Djokdjokarta.	28 » »
18	L. Heijnneman.	3e » Soerabaja.	13 Dec. »
19	D. G. Eggers.	1e » Makasser.	2 Okt. »

Kweekelingen.

1	J. W. Soselisa.	School Amboina.	28 Mei 1870
2	A. J. W. Gossow.	1e » Batavia.	23 Aug. 1872
3	C. A. Haertlein.	2e » id.	11 April 1873
4	C. L. Burgermeestre.	» Cheribon.	8 Aug. 1874
5	Mej. A. P. Frölich.	» Meester-Cornelis.	27 » »
6	» S. Kleijkamp.	2e » Batavia.	31 » »
7	J. C. W. Meijer.	» Pekalongan,	29 » »
8	J. P. Millot.	» Bonthain.	6 Febr. 1875
9	Mej. C. A. Pieloor.	2e » Makasser.	10 » »

L^n. E.

Mutatiën onder het onderwijzend personeel van de openbare lagere scholen, gedurende het jaar 1875.

Onderwijzers.

OVERLEDEN.

R. Sleeswijk Veenstra, laatst hoofdonderwijzer aan de school te Meester-Cornelis.
G. Warnar, » 2e hulponderwijzer » » 5e » » Batavia.
A. E. Schreuders, » » » » » » Grissee.

EERVOL ONTSLAGEN.

a. Uit s' lands dienst.

C. de Gast, laatst hulponderwijzer aan de 4e school te Soerabaja.
H. L. le Bruijn » » » » » » Grissee.
A. G. Nitschke, » » » » » » Bonthain.
A. Croes, » 3e » » » 2e » » Djokdjokarta.
M. J. J. Op de Laeij, » op wachtgeld.

b. Wegens ziekte uit de betrekking.

R. Metelerkamp, laatst hoofdonderwijzer aan de 1e school B te Samarang.

ONTHEVEN.

H. P. Schuler, van de verdere waarneming der hem tijdelijk opgedragen betrekking van 2e hulponderwijzer aan de 5e school te Soerabaja.

OVERGEGAAN IN ANDERE BETREKKINGEN.

W. L. Megelink, laatst 1e hulponderwijzer aan de 1e school te Soerabaja, geplaatst bij het middelbaar onderwijs.
A. Muijderman, » 1e hulponderwijzer aan de school te Tagal, als voren.
W. de Boer, » hoofdonderwijzer aan de school te Padang-Pandjang, als voren (tijdelijk).
W. van Gelder, » 1e hulponderwijzer aan de 3e school te Samarang, tijdelijk geplaatst bij het inlandsch onderwijs.
E. J. Nijhoff, » 2e hulponderwijzer aan de 1e school te Batavia, geplaatst aan de school voor inlandsche geneeskundigen te Weltevreden.

C. den Hamer, laatst 2e hulponderwijzer aan de 1e school te Soerakarta, geplaatst bij het inlandsch onderwijs.

A. J. Gouka, » hoofdonderwijzer aan de school te Benkoelen, tijdelijk geplaatst bij het middelbaar onderwijs.

MET VERLOF NAAR NEDERLAND.

W. Meijer,	laatst	hoofdonderwijzer	3e	school	Samarang.
N. Pol,	»	»	1e	»	Padang.
J. L. Regenhardt,	»	»	1e	»	Makasser.
P. van Elsen,	»	»		»	Probolingo.
H. Timmer,	»	1e hulponderwijzer	3e	»	Soerabaja.
H. W. Beck,	»	hoofdonderwijzer		»	Palembang.
C. H. L. Croes,	»	1e hulponderwijzer	2e	»	Batavia.
J. G. Theunissen,	»	hoofdonderwijzer		»	Japara.
A. J. Bieshaar,	»	»		»	Bonthain.
D. W. Lantermans,	»	1e hulponderwijzer	2e	»	Samarang.
J. Verheul,	»	1e »	1e	»	A id.
A. M. le Cluse,	»	2e »	2e	»	Makasser.
J. W. A. van Haastert,	»	3e »	2e	»	Padang.
D. Harting Pzn.,	»	»		»	Magelang.

IN DIENST GETREDEN.

G. Plantema.
P. Veen.
W. A. Reuhl.
A. M. Overeijnder.
W. Meijer.
J. J. Cuijle.
C. G. Wemmerslager.
A. van Moerkerken.
W. J. Stok.
H. W. Praasterink.
H. S. Blekking.
B. Japikse.
J. W. te Kolsté.
J. C. van Duijn.
C. van der Wende.
C. Prins.
J. Kluiver.
C. de Gast.
P. M. Heijmans.
R. Osterlo.
H. J. H. Bockmeulen.
J. W. H. Muller.

H. Grondijs.
J. A. J. Vorderman.
A. van Meerkerk.
K. M. Hage.
S. J. H. van Merkom.
J. van der Woude.
D. H. van Kalkeren.
P. Lakeman.
G. Brinks.
J. H. Damman.
D. J. C. van Batenburg.
H. H. Slangen.
E. A. Reisig.
H. Volten.
G. Reeman.
Th. Gatsonides.
M. Rijnbende.
D. A. Detmar.
W. Hiemstra.
C. F. G. Gaillard.
P. C. W. Bopp.
J. Julius.

W. Op ten Noort.
H. W. de Beijl.
E. Vogelzang.
M. Scheele.
W. H. Pieters.
J. A. Pontier.
A. van der Kolff.
Mej. C. E. van Schooten.
» E. A. van der Meijden.
» J. W. F. Boerema.
» C. A. Verwohlt.

Mej. C. H. G. van Steeden.
» A. J. Lefeber.
» A. M. Mikkers.
» A. M. E. Keijser.
» E. H. M. Sijriër.
» J. C. Daverveldt.
» M. F. der Kinderen.
» E. M. Zaalberg.
» J. H. M. Thissen.
R. Brons Middel.
J. Luijtjes.

NB. De twee laatsten hier te lande in dienst getreden: de overigen in Nederland voor de Indische dienst aangewezen.

VOORLOOPIG VOOR DEN TIJD VAN EEN JAAR.

Mej. L. E. Meijer Cluwen.
» A. M. Bik.
Mej. D. G. Eggers.

DEFINITIEF BENOEMD.

Mej. H. Sevensma, tot hulponderwijzeres aan de school te Pasoerocan, laatstelijk die betrekking tijdelijk waarnemende.
» M. J. Hellendoorn, tot hulponderwijzeres aan de 2e school te Batavia, laatstelijk die betrekking tijdelijk waarnemende.

AANGESTELD NA TERUGKEER VAN VERLOF.

A. M. van Schaik, tot hoofdonderwijzer aan de 1e school te Padang.
D. S. de Jong, » » » » » » Blitar.
D. Feikema, » » » » » » Padang-Pandjang.

TERUG VAN VERLOF.

D. A. de Hoog, onder ultimo December 1875 nog niet herplaatst. (1)

Kweekelingen.

EERVOL ONTSLAGEN.

H. F. Neuman, kweekeling aan de school te Ambarawa.
J. W. F. Erdtsieck, » » » 5e » » Batavia.
J. E. E. Sijnja, » » » 3e » » id.
Mej. M. L. van Riet, kweekelinge » » 2e » » id.
» C. C. van Emmerik, » » » 3e » » id.

(1) 6 Januarij 1876 benoemd tot hulponderwijzer aan de school te Bojolali.

BENOEMD.

J. P. Millot, tot kweekeling aan de school te Bonthain.
Mej. C. A. Pieloor, » kweekelinge » » 2e » » Makasser.

BEVORDERD.

R. A. H. Thierbach, laatst kweekeling aan de 1e school B te Samarang, tot onderwijzer 3e klasse.
Mej. L. Heijnneman, » kweekelinge aan de 4e school te Batavia, tot hulp-onderwijzeres.

L^a. **F.**

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en de openbare lagere scholen in

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Bantam	1	»	2	»	3	2	4	3
Batavia	48	27	74	48	78	47	78	69
Preanger-Regentschappen	4	3	4	2	2	8	3	5
Krawang	1	2	2	2	1	2	»	2
Cheribon	6	1	5	7	10	7	5	7
Tagal	3	»	7	3	9	7	4	1
Pekalongan	2	7	2	3	5	1	7	2
Samarang	15	20	48	34	80	38	55	40
Japara	3	1	3	1	5	»	4	»
Rembang	1	3	4	4	2	6	8	6
Soerabaja	34	11	41	19	49	34	49	35
Pasoeroean	6	4	11	9	24	6	19	11
Probolingo	4	2	6	4	4	5	4	5
Bezoeki	»	2	3	»	6	»	2	5
Banjoewangi	1	2	3	2	2	1	4	3
Kediri	5	4	9	6	9	6	6	5
Madioen	8	2	5	2	6	6	4	4
Soerakarta	15	12	22	16	21	22	26	20
Djokdjokarta	19	4	27	15	20	14	19	14
Kadoe	2	2	2	1	3	4	3	3
Bagelen	2	4	6	6	7	6	9	6
Banjoemas	3	1	4	8	6	7	3	4
Madura	4	7	2	6	6	5	7	»
Transportere...	187	121	292	198	259	234	323	250

t dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1875
derlandsch-Indië bezochten.

jaar	11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.
meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	
2	3	2	4	1	4	»	2	2	1	»	»	»	27	12	39
59	70	52	74	36	64	27	37	10	33	2	4	»	627	377	1004
1	1	7	2	1	3	2	1	»	»	»	»	»	27	29	56
1	3	»	2	»	»	2	2	»	»	»	»	»	14	11	25
6	8	8	4	2	8	4	4	1	4	»	»	»	61	43	104
5	6	4	4	3	1	5	6	»	3	»	»	»	47	28	75
3	7	3	10	3	2	2	2	2	2	1	1	»	42	27	69
33	50	25	61	20	51	13	44	3	30	»	2	»	502	226	729
»	4	»	»	1	3	1	2	3	»	»	»	»	29	7	36
5	5	5	6	3	4	3	1	1	4	1	»	»	42	37	79
19	61	25	41	13	36	16	17	3	21	3	5	»	401	178	579
8	15	8	15	5	5	1	9	»	3	1	7	»	123	53	176
6	3	3	9	»	10	2	»	»	1	»	»	»	48	27	75
1	1	2	2	1	4	»	1	»	»	»	»	»	23	11	34
2	1	3	2	1	1	3	»	»	»	»	»	»	15	17	32
2	8	8	4	3	8	2	1	1	3	»	»	»	61	37	98
4	3	3	4	3	3	1	3	»	4	»	»	»	45	27	72
13	21	25	23	14	20	8	13	4	13	2	3	»	194	136	330
11	25	7	12	9	12	4	14	1	9	»	»	»	171	79	250
2	4	3	2	3	2	»	2	»	3	»	»	»	23	18	41
5	6	4	9	2	3	3	2	»	2	1	»	»	47	37	84
7	5	6	11	2	2	2	1	1	7	»	1	»	50	38	88
6	2	3	4	3	5	2	4	»	1	1	2	»	45	33	78
01	312	208	305	129	253	103	168	32	144	12	25	»	2664	1458	4153

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Per transport...	187	121	292	198	259	234	323	250
Sumatra's Westkust	7	11	25	20	31	17	25	23
Benkoelen	2	»	5	»	4	4	4	»
Palembang	1	5	2	»	5	3	1	2
Lampongs	»	1	2	1	»	3	1	2
Banka	2	3	2	4	»	4	»	»
Riouw	3	3	3	2	4	2	2	»
Borneo's Wester-afdeeling	»	2	6	1	1	1	1	3
Borneo's Z.- en O.-afdeeling	8	9	12	6	3	5	10	6
Celebes en onderhoorigheden	18	16	24	20	16	19	14	14
Menado	2	5	3	7	5	6	3	7
Ternate	»	6	»	3	4	8	5	5
Amboina	7	5	19	10	16	13	19	7
Timor	»	1	1	2	3	»	2	3
TOTAAL...	237	188	396	274	450	319	410	320
IN 1874...	231	146	371	265	419	309	417	287
Vermeerdering...	6	42	25	9	31	10	»	33
Vermindering...	»	»	»	»	»	»	7	»

) jaar		11 jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.
	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	
7	201	312	208	305	129	253	103	168	32	144	12	25	»	2664	1458	4153
0	17	22	17	19	11	14	4	12	2	6	»	9	»	190	122	312
1	1	2	3	2	1	»	1	»	»	»	»	1	»	21	10	31
3	2	3	4	1	2	1	»	1	1	2	»	1	»	21	19	40
4	»	1	1	1	»	1	»	»	»	»	»	»	»	10	8	18
2	1	2	1	»	2	1	1	»	2	1	»	»	»	10	18	28
2	2	»	3	2	1	4	1	1	»	»	»	1	»	22	14	36
	»	2	»	1	»	1	1	»	»	»	»	»	»	12	8	20
7	2	7	3	7	2	3	3	1	»	3	»	1	»	62	36	98
6	14	16	9	17	9	11	7	10	1	8	»	3	»	163	109	272
7	4	5	5	4	4	9	2	4	2	3	»	»	»	45	42	87
5	2	8	6	9	4	4	1	3	»	5	»	»	»	45	33	78
6	10	13	14	7	8	12	3	17	3	11	1	10	»	157	76	233
1	»	2	2	1	»	3	»	1	1	1	»	»	»	15	9	24
1	256	395	276	376	173	317	129	220	44	184	13	51	»	3437	1992	5429
6	299	357	231	364	209	296	116	239	49	165	7	57	»	3302	1918	5220
5	»	38	45	12	»	21	13	»	»	19	6	»	»	135	74	209
»	43	»	»	»	36	»	»	19	5	»	»	6	»	»	»	»

Lᵃ. G.

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en de bijzondere lagere scholen in

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Batavia	28	44	25	50	43	44	27	62	50	59
Preanger-Regentschappen	1	»	1	»	»	»	»	1	1	1
Samarang	3	9	9	9	11	26	14	31	16	41
Japara	»	»	1	»	»	»	»	1	»	»
Soerabaja	15	18	19	23	26	38	21	29	30	41
Pasoeroean	»	2	3	5	1	6	»	10	»	6
Bagelen	»	»	»	3	2	3	1	»	1	1
Soerakarta	»	2	»	2	1	3	»	3	»	4
Sumatra's Westkust	2	3	»	2	1	4	»	2	1	5
Amboina	2	4	»	4	»	3	»	1	»	3
TOTAAL...	51	82	58	98	85	127	63	140	99	161
IN 1874...	54	69	46	95	66	129	50	150	69	142
Vermeerdering...	»	13	12	3	19	»	13	»	30	19
Vermindering....	3	»	»	»	»	2	»	10	»	»

(1) Hierbij nog ongeveer 40 jongens van de school van den heer Prikken omtrent welke

et dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1875
ederlandsch-Indië bezochten.

jaar		12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.		
6	43	33	73	32	47	27	64	18	33	7	42	336	561	(1) 897	In de overige gewesten van Nederlandsch-Indië bestaan geene bijzondere scholen.
2	»	2	»	»	»	»	1	»	»	2	»	9	3	12	
1	28	16	35	8	34	12	44	6	26	8	63	114	348	462	
	2	»	1	1	»	1	1	»	»	»	»	3	5	8	
3	33	35	32	28	29	21	25	10	19	7	11	245	298	543	
	5	»	3	»	11	»	10	»	5	»	2	4	67	71	
	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	5	8	13	
1	1	1	4	8	6	»	3	2	»	2	»	15	28	43	
	2	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	4	20	24	
	2	»	2	»	6	»	1	»	2	»	6	2	34	36	
3	117	88	154	77	133	61	149	36	85	26	126	737	1372	2109	
2	132	93	148	96	145	64	118	33	109	36	84	681	1321	2002	
1	»	»	6	»	»	»	31	1	»	»	42	56	51	107	
	15	5	»	19	12	3	»	»	24	10	»	»	»	»	

ool geene opgaven zijn ontvangen.

La. **H.**

Staat van den ouderdom der kinderen van Europeanen en de openbare en bijzondere lagere scholen

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaar	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Bantam	1	»	2	»	3	2	4	3	3	2
Batavia	76	71	99	98	121	91	105	131	117	118
Preanger-Regentschappen	5	3	5	2	2	8	3	6	8	2
Krawang	1	2	2	2	1	2	»	2	3	1
Cheribon	6	1	5	7	10	7	5	7	7	6
Tagal	3	»	7	3	9	7	4	1	4	5
Pekalongan	2	7	2	3	5	1	7	2	2	3
Samarang	18	29	57	43	91	64	69	71	82	74
Japara	3	1	4	1	5	»	4	1	5	»
Rembang	1	3	4	4	2	6	8	6	7	5
Soerabaja	49	29	60	42	75	72	70	64	77	60
Pasoeroean	6	6	14	14	25	12	19	21	9	14
Probolingo	4	2	6	4	4	5	4	5	7	6
Bezoeki	»	2	3	»	6	»	2	5	4	1
Banjoewangi	1	2	3	2	2	1	4	3	1	2
Kediri	5	4	9	6	9	6	6	5	8	2
Madioen	8	2	5	2	6	6	4	4	3	4
Soerakarta	15	14	22	18	22	25	26	23	17	17
Djokdjokarta	19	4	27	15	20	14	19	14	14	11
Kadoe	2	2	2	1	3	4	3	3	»	2
Bagelen	2	4	6	9	9	9	10	6	2	6
Banjoemas	3	1	4	8	6	7	3	4	7	7
Madura	4	7	2	6	6	5	7	»	8	6
Transportere...	254	196	350	290	442	354	386	387	395	354

:t dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1875
Nederlandsch-Indië bezochten.

jaar	12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	jongens.	jongens.	meisjes.		
2	4	1	4	»	2	2	1	»	»	»	27	12	(1) 39	
95	107	109	96	74	64	74	31	35	11	42	963	938	1901	
7	4	1	3	2	1	1	»	»	2	»	36	32	68	
»	2	»	»	2	2	»	»	»	»	»	14	11	25	
8	4	2	8	4	4	1	4	»	»	»	61	43	104	
4	4	3	1	3	6	»	3	»	»	»	47	28	75	
3	10	3	2	2	2	2	2	1	1	»	42	27	69	
53	77	53	59	47	56	47	36	26	10	65	616	574	1190	
2	»	2	4	1	3	4	»	»	»	»	32	12	44	
3	6	3	4	3	1	1	4	1	»	»	42	37	79	
58	76	45	64	45	38	28	31	22	12	11	646	476	1122	
13	15	10	5	12	9	10	3	6	7	2	127	120	247	
3	9	»	10	2	»	»	1	»	»	»	48	27	75	
2	2	1	4	»	1	»	»	»	»	»	25	11	34	
3	2	1	1	3	»	»	»	»	»	»	15	17	32	
8	4	3	8	2	1	1	3	»	»	»	61	37	98	
5	4	3	5	1	3	»	4	»	»	»	45	27	72	
26	24	18	28	14	13	7	15	2	5	»	209	164	373	
7	12	9	12	4	14	1	9	»	»	»	171	79	250	
3	2	3	2	»	2	»	3	»	»	»	25	18	41	
5	10	2	3	3	2	»	2	1	»	»	32	45	97	
6	11	2	2	2	1	1	7	»	1	»	30	38	88	
3	4	3	3	2	4	»	1	1	2	»	45	33	78	
321	393	279	330	230	229	180	180	95	51	120	3395	2806	6101	

(1) Hierbij nog ongeveer 40 jongens van de school van den heer Prikken, omtrent welke school geene opgaven zijn ontvangen.

GEWESTEN.	6 jaar		7 jaar		8 jaar		9 jaar		10 jaa	
	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.
Per transport...	234	196	330	290	442	334	386	387	395	33
Sumatra's Westkust.....	9	14	25	22	32	21	25	25	21	2
Benkoelen.....	2	»	5	»	4	4	4	»	1	
Palembang.....	1	5	2	»	5	3	1	2	3	2
Lampongs.....	»	1	2	1	»	3	1	2	4	»
Banka.....	2	3	2	4	»	4	»	»	2	1
Riouw.....	3	3	3	2	4	2	2	»	2	2
Berneo's Wester-afdeeling.....	»	2	6	1	1	1	1	3	»	»
Borneo's Z.- en O.-afdeeling.....	8	9	12	6	3	3	10	6	7	2
Celebes en onderhoorigheden.....	18	16	24	20	16	19	14	14	26	1
Menado.....	2	3	3	7	3	6	3	7	7	4
Ternate.....	»	6	»	3	4	8	3	3	3	2
Amboina.....	9	9	19	14	16	16	19	8	26	1
Timor.....	»	1	1	2	3	»	2	3	1	»
TOTAAL...	288	270	454	372	535	446	473	460	500	41
IN 1874...	285	215	417	360	485	438	467	437	455	44
Vermeerdering...	3	55	37	12	50	8	6	23	45	»
Vermindering....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2

jaar	12 jaar		13 jaar		14 jaar		15 jaar		16 jaar		TOTAAL		TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.	jongens.	meisjes.		
321	395	279	330	230	229	180	180	95	51	120	5395	2806	6101	
19	19	15	14	4	12	2	6	»	9	»	194	142	336	
3	2	1	»	1	»	»	»	»	1	»	21	10	31	
4	1	2	1	»	1	1	2	»	1	»	21	19	40	
1	1	»	1	»	»	»	»	»	»	»	10	8	18	
1	»	2	1	1	»	2	1	»	»	»	10	18	28	
3	2	1	4	1	1	»	»	»	1	»	22	14	36	
»	1	»	1	1	»	»	»	»	»	»	12	8	20	
3	7	2	3	3	1	»	3	»	1	»	62	36	98	
9	17	9	11	7	10	1	8	»	3	»	163	109	272	
5	4	4	9	2	4	2	3	»	»	»	45	42	87	
6	9	4	4	1	5	»	5	»	»	»	45	33	78	
16	7	10	12	11	17	4	11	3	10	6	159	110	269	
2	1	»	3	»	1	1	1	»	»	»	15	9	24	
395	464	327	394	262	281	193	220	98	77	126	4174	3364	7538	
365	457	337	392	261	305	167	200	116	93	84	3985	3239	7222	
30	7	»	2	1	»	26	20	»	»	42	191	125	316	
»	»	30	»	»	22	»	»	18	16	»	»	»	»	

Ls. I.

Staat van het onderwijzend personeel en van de leerlinge onder ultim

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen onder				Waarvan	
	hoofdonderwijzers.	hulponderwijzers.	kweekelingen.	ultimo December 1874.	ultimo December 1875			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
1e Inspecti									
Batavia 1e school...	1	4	1	163	101	54	155	»	
» 2e » ...	1	5	»	218	156	61	217	17	14
» 3e » ...	1	5	1	200	108	94	202	»	14
» 4e » ...	1	5	1	121	75	49	124	4	8
» 5e » ...	1	5	»	112	85	34	119	14	7
Meester-Cornelis....	1	2	1	84	66	37	103	5	4
Buitenzorg.....	1	5	»	109	82	48	130	8	7
Poerwakarta.....	1	»	»	21	17	11	28	5	1
Bandong.....	1	1	»	41	27	29	56	»	3
Cheribon.....	1	2	1	91	54	39	93	1	5
Indramajoe.....	1	»	»	23	8	4	12	»	»
Serang.....	1	1	»	49	31	12	43	4	2
Telok-Betong.... ..	1	»	»	20	14	9	23	5	
Benkoelen.....	1	1	»	36	23	10	33	2	1
Padang 1e school...	1	2	»	87	55	31	86	»	»
» 2e » ...	1	4	»	156	100	57	157	10	12
Fort de Kock.....	1	1	»	35	26	15	41	»	2
Padang-Pandjang....	1	1	»	29	19	19	38	»	1
Muntok.....	1	1	»	39	12	20	32	4	
Palembang.....	1	1	»	45	21	19	40	»	2
Riouw.....	1	1	»	32	22	14	36	»	1
Pontianak.....	1	»	»	22	12	8	20	»	1
TOTAAL...	22	41	5	1733	1114	674	1788	75	93

de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië,
ember 1875.

Getal leerlingen in de		Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		Aanmerkingen.
midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
eeling.						
58	12	3752	24	15	102	
80	37	6305	29	13	108	
42	36	4712	23	18	75	
47	12	4325	35	4	72	
51	11	7132	60	9	39	
47	4	2766	27	4	53	
41	16	4037	31	8	47	
10	5	542	19	2	4	
19	4	986	17	»	29	
29	11	2764	30	»	34	
7	»	228	19	»	11	
15	9	1893	44	3	24	
4	5	1017	44	1	10	
11	»	796	24	»	17	
26	18	2573	30	14	28	
43	23	5071	32	8	36	
24	3	1015	25	2	14	
8	4	[1])	»	1	14	[1]) Geen aanteekening gehouden.
5	6	519	16	1	25	
21	3	832	21	»	28	
11	6	598	19	1	16	
8	2	455	23	1	14	[2]) Berekend over 1750 kinderen daar de opgaaf van de school te Padang-Pandjang ontbreekt.
607	227	[2])52316	30	103	800	

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen onder				Waarvan	
	hoofdonderwijzers.	hulponderwijzers.	kweekelingen.	ultimo December 1874.	ultimo December 1875			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
2e Inspectie									
Samarang 1e school A	1	3	»	165	97	52	129	8	2
» 1e » B	1	2	»	[1])	33	27	60	»	»
» 2e »	1	3	»	217	141	64	205	3	177
» 3e »	1	4	»	174	110	52	162	»	154
Salatiga	1	3	»	109	91	29	120	3	55
Ambarawa	1	2	»	75	53	22	75	5	38
Tagal	1	2	»	85	49	28	77	2	43
Pekalongan	1	2	1	68	43	27	70	1	54
Japara	1	1	»	30	23	4	27	8	13
Pati	1	»	»	28	15	3	18	1	10
Rembang	1	2	»	71	38	28	66	5	49
Toeban	1	»	»	30	14	9	23	3	5
Banjoemas	1	1	»	34	15	13	28	3	12
Tjilatjap	1	1	»	38	21	20	41	»	31
Poerbolingo	1	»	»	20	17	5	22	»	16
Poerworedjo	1	2	»	88	41	25	66	4	56
Wonosobo	1	1	»	39	18	12	30	8	12
Magelang	»	2	»	66	24	18	42	1	24
Djokdjokarta 1eschool	1	2	»	67	62	29	91	4	»
» 2e »	1	4	»	105	114	50	164	1	146
Soerakarta 1e school.	1	3	»	119	76	64	140	6	»
» 2e »	1	3	»	106	83	46	129	2	110
Klatten	1	1	»	25	20	9	29	»	16
Bojolali	1	1	»	36	23	17	40	»	15
Madioen	1	1	»	26	25	11	36	9	9
Ngawi	1	1	»	48	31	16	47	2	32
Kediri	1	2	»	65	42	22	64	7	35
Blitar	1	1	»	[2])	26	15	41	»	24
Bandjermasin	1	3	»	88	72	36	108	10	76
TOTAAL	28	55	1	2022	1417	733	2150	102	1214

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen	
leeling.							
53	60	16	4362	34	14	94	
45	17	»	2144	36	»	32	[1]) Geopend 1 Februari 1875.
42	51	32	7831	38	7	73	
16	44	2	7459	46	»	116	
76	40	4	3771	32	3	48	
41	30	4	2215	29	»	58	
44	25	8	1456	19	11	39	
27	36	7	1445	21	11	10	
20	7	»	967	35	1	7	
12	6	»	586	32	»	19	
37	25	4	1084	16	»	17	
13	9	1	371	16	»	15	
20	8	»	543	12	4	18	
26	14	1	1410	34	3	13	
9	12	1	453	20	»	9	
46	13	7	1763	26	1	75	
19	11	»	544	11	»	22	
29	11	2	1584	33	1	41	
30	24	7	1853	20	»	27	
11	43	10	4848	29	»	52	
00	29	11	3109	32	9	83	
04	31	4	4747	37	1	53	
15	8	6	1072	37		18	
25	15	»	951	24	1	9	
25	11	»	755	20	»	7	
25	20	2	912	19	»	23	
27	31	6	2274	35	»	25	
58	2	1	220	6	»	4	[2]) Geopend 15 Juli 1875.
74	23	11	2665	23	5	26	
37	636	147	62770	29	74	1033	

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen onder				Waarvan	
	hoofdonderwijzers.	hulponderwijzers.	kwekelingen.	ultimo December 1874.	ultimo December 1875			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
3e Inspectie									
Soerabaja 1e school.	1	2	»	90	71	14	85	»	1
» 2e » .	1	4	»	157	105	66	171	»	116
» 3e » .	1	3	»	91	78	29	107	1	99
» 4e » .	1	1	»	63	29	20	49	»	31
» 5e » .	1	3	»	103	76	23	99	»	54
Grissee	1	1	»	47	29	14	43	»	33
Modjokerto	1	1	»	36	19	11	30	4	17
Pamakassan	1	1	»	30	25	12	37	1	18
Sumanap	1	1	»	41	20	22	42	»	37
Pasoeroean	1	4	»	151	99	55	154	8	74
Malang	1	2	»	65	44	18	62	12	36
Probolingo	1	2	»	64	49	27	76	1	40
Bezoeki	1	»	»	18	11	4	15	3	5
Sitoebondo	1	1	»	51	26	7	33	11	12
Banjoewangi	1	1	»	35	15	18	33	1	21
Makasser 1e school.	1	2	»	73	57	31	88	9	»
» 2e » .	1	3	1	123	75	50	125	8	99
Maros	1	»	»	18	12	12	24	2	16
Bonthain	1	1	1	48	27	10	37	3	33
Bima	1	»	»	22	17	6	23	3	23
Menado	1	3	»	116	89	42	131	44	50
Amboina	1	4	1	173	113	58	171	39	113
Neira	1	3	»	129	87	46	133	32	66
Ternate	1	2	»	100	66	34	100	22	66
Koepang	1	1	»	30	20	9	29	3	18
TOTAAL . . .	25	46	3	1854	1259	618	1877	209	1078

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten,		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	middelen klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	

fdeeling.

42	34	9	1896	22	18	58	
77	67	27	4259	25	8	54	
65	34	8	3516	33	3	31	
29	14	6	985	20	6	17	
42	30	7	1746	17	4	41	
23	14	6	2364	55	1	20	
14	13	3	813	27	»	16	
26	11	»	834	22	»	8	
23	14	5	707	17	2	4	
66	58	10	4236	32	2	32	
38	21	3	2193	35	»	13	
36	28	12	2152	28	»	24	
8	6	1	446	30	»	20	
19	10	4	1238	37	»	4	
18	13	2	693	21	2	11	
48	24	16	1802	20	9	13	
68	46	11	3133	25	4	33	
15	5	4	675	28	»	7	
18	16	3	734	20	4	17	
25	»	»	624	27	»	5	
62	54	15	2484	19	2	11	
102	48	21	5553	32	16	25	
56	59	18	3555	27	2	16	
48	34	18	1775	18	2	16	
16	10	3	434	15	»	6	
982	683	212	48847	26	85	520	

SCHOLEN.	Aantal			Getal leerlingen onder				Waarvan	
	hoofdonderwijzers.	hulponderwijzers.	kweekelingen.	ultimo December 1874.	ultimo December 1875			Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.
					jongens	meisjes	Totaal.		
Recapi									
1e Inspectie-afdeeling	22	41	5	1733	1114	674	1788	75	958
2e »	28	55	1	2022	1417	733	2150	102	1214
3e »	25	46	3	1854	1259	618	1877	209	1078
TOTAAL.	75	142	9	5609	3790	2025	5815	386	3230
IN 1874.	74	101	14	»	3662	1947	5609	389	3144
Vermeerdering.	1	41	»	»	128	78	206	»	86
Vermindering..	»	»	5	»	»	»	»	3	»

Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die de school verlieten.		*Aanmerkingen.*
laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
ılatie.							
954	607	227	52316	30	103	800	
1567	656	147	62770	29	74	1033	
982	683	212	48847	26	85	520	
5303	1926	586	163953	28	262	2353	
5024	1999	586	152785	27	249	2141	
279	»	»	11148	1	13	212	
»	73	»	»	»	»	»	

Lᵉ. **K.**

Staat van het onderwijzend personeel en de leerlingen onder ultimo

SCHOLEN.		Aantal						Getal leerlingen.			
						Kweekelingen.			Ultimo December 1875		
WAAR.	VAN WIEN.	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Mannelijke.	Vrouwelijke.	Ultimo December 1874.	jongens.	meisjes.	Totaal.
1e Inspectie-											
Batavia	R. J. L. Weijhenke..	1	»	[1]) 4	»	»	»	166	125	»	125
»	C. J. Kok de Jong...	1	»	[2]) 5	»	»	»	121	117	»	117
»	H. van Berne.....	1	»	2	»	»	»	[3])	34	»	34
»	Mej.Stoffels(Ursulinen)	»	1	»	6	»	»	84	5	70	75
»	» Vrancken (idem)	»	1	»	8	»	»	225	10	216	226
»	» van der Plaats...	»	1	»	3	»	»	89	11	69	80
»	Mevr. Harthoorn	»	1	»	1	»	2	46	4	58	62
»	» de wed. Cramer.	»	1	»	»	»	1	15	7	22	29
»	Prapattan weeshuissch.	1	»	1	»	1	»	68	24	40	64
Mr.-Cornelis.	J. Prikken	1	»	2	»	»	»	29	[4]) 40	»	[4]) 40
» .	Mej. Tak.....	»	2	»	1	»	1	63	1	75	76
» .	Rehoboth school.....	1	»	»	»	»	»	15	2	11	13
Garoet.....	J. van Ham	1	»	1	»	»	»	28	21	5	26
Padang	Mej. van Haastert ...	»	1	»	»	»	»	12	4	20	24
	TOTAAL...	7	8	15	19	1	4	957 [5]) 35	405	586	991
2e Inspectie-											
Samarang ..	Prot. weeshuis.....	»	»	2	»	»	»	124	47	78	125
» .	R. C. idem jongenssch.	1	»	1	»	»	»	13	22	»	22
» ..	» » » meisjessch.	»	1	»	2	»	»	139	»	153	153
» ..	A. Collings.....	1	»	»	»	»	»	25	10	13	23
» ..	J. A. Kellenbag	1	»	2	»	»	»	36	37	»	37
» ..	Mej. Schmitz	»	1	»	3	»	»	99	»	104	104
	Transportere...	3	2	5	5	»	»	416	116	348	464

an de bijzondere lagere scholen in Nederlandsch-Indie, December 1875.

Waarvan Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	Getal leerlingen in de laagste klasse.	Getal leerlingen in de midden klasse.	Getal leerlingen in de hoogste klasse.	Verzuimde schooldagen. Totaal in het jaar.	Verzuimde schooldagen. Gemiddeld per kind.	Getal leerlingen die in den loop van het jaar de school verlieten, na al de vakken te hebben doorloopen.	Getal leerlingen die in den loop van het jaar de school verlieten, om verschillende redenen.	*Aanmerkingen.*
fdeeling.								
1	40	61	24	712	6	30	22	[1]) Bovendien nog 2 onderwijzers externes, die in een paar vakken eenige uren 's weeks les geven.
3	33	43	41	1725	15	41	21	
»	6	9	19	Geen opgave		»	2	
»	25	37	13	248	3	9	20	
»	112	90	24	1190	5	2	34	[2]) Als boven.
»	19	24	37	Geen aanteekening				
»	14	27	21	idem			17	[3]) Deze school is in 1875 opgerigt.
»	18	6	5	384	20	2	6	
»	24	22	18	1792	28	4	1	[4]) Vermoedelijk getal. Van deze school zijn geen opgaven ontvangen.
»	»	»	»	»	»	»	»	
»	23	35	18	Geen aanteek.		1	25	
»	5	1	7	idem		4	»	[5]) Leerlingen van de in 1875 gesloten school van Mevr. Benier.
14	10	13	3	1532	59	»	5	
»	14	10	»	360	15	»	10	
18	343	378	230	»	»	93	183	
fdeeling.								
»	84	36	5	1892	15	12	15	
»	17	5	»	80	4	»	»	
»	93	36	24	1400	9	9	»	
»	8	8	7	506	22	»	12	
2	13	15	9	236	6	6	12	
»	59	30	15	1821	17	2	38	
2	274	130	60	5935	»	29	77	

SCHOLEN.		Aantal						Getal leerlingen.			
WAAR.	VAN WIEN.	Hoofdonderwijzers.	Hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzers.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen. Mannelijke.	Kweekelingen. Vrouwelijke.	Ultimo December 1874.	Ultimo December 1875 jongens.	Ultimo December 1875 meisjes.	Ultimo December 1875 Totaal.
	Per transport...	5	2	5	5	»	»	416	116	348	464
Soerakarta..	H. A. van Put.....	1	»	»	»	»	»	19	22	»	22
» ..	Mej. Graeuwen.....	»	1	»	1	»	»	[1])	»	28	28
Karang-anjar	W. K. Enserink.....	1	»	»	»	»	»	[2])	24	8	32
Japara.....	P. Jansz.....	1	»	»	1	»	»	[3])	5	5	10
	TOTAAL...	6	3	5	7	»	»	435 [4]) 43	167	389	556
											3e Inspectie-
Soerabaja...	W. P. Cranen.....	2	»	4	»	»	»	150	153	»	153
» ..	Mej. Philipsen.....	»	4	»	2	»	»	223	»	225	225
» ..	» Huijgens.....	»	2	»	4	»	»	51	»	61	61
» ..	K. Nanning.....	2	»	1	»	1	»	[5])	92	»	92
» ..	Mevr. Gerson.....	»	1	»	»	»	»	18	2	12	14
Pasoeroean .	» Wijsman.....	»	1	»	»	»	»	41	3	40	43
» .	Mej. Leefers.....	»	1	»	»	»	»	25	1	27	28
Neira.....	» Gosler.....	»	1	»	1	»	»	28	2	34	36
	TOTAAL...	4	10	5	7	1	»	538	253	399	652
											Recapi-
1e Inspectie-afdeeling.....		7	8	15	19	1	4	992	405	586	[6]) 991
2e »		6	3	5	7	»	»	498	167	389	556
3e »		4	10	5	7	1	»	538	253	399	652
	TOTAAL...	17	21	25	33	2	4	»	825	1374	2199
	IN 1874...	13	22	23	28	2	3	2028	705	1323	2028
	Vermeerdering...	4	»	2	5	»	1	»	120	51	171
	Vermindering....	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»

Waarvan Inlanders en Vreemde Oosterlingen.	Getal leerlingen in de			Verzuimde schooldagen.		Getal leerlingen die in den loop van het jaar de school verlieten,		*Aanmerkingen.*
	laagste klasse.	midden klasse.	hoogste klasse.	Totaal in het jaar.	Gemiddeld per kind.	na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	
2	274	130	60	5935	»	29	77	[1]) Deze school in 1875 geopend.
7	5	12	5	42	2	2	»	
»	9	10	9	572	20	»	5	[2]) Als boven.
19	25	7	»	54	1	»	»	
2	3	6	1	120	12	»	4	[3]) Als boven.
30	316	165	75	6703	12	31	86	[4]) Leerlingen van de in 1875 gesloten school van Mej. Willemsz.
deeling.								
»	62	60	31	535	3	12	41	
»	103	91	31	800	4	3	31	
»	25	29	9	494	8	»	14	
2	21	46	25	1381	15	3	18	
»	6	5	5	60	4	»	12	[5]) Deze school is in 1875 geopend.
»	20	11	12	Geen opgave		3	6	
»	10	8	10	idem		»	1	
»	13	11	12	idem		5	»	
2	258	261	133	»	»	26	123	
llatie.								
18	343	378	230	»	»	93	183	[6]) Hieronder een vermoedelijk getal van 40 leerlingen van de school van den heer Prikken.
30	316	165	75	6703	12	31	86	
2	258	261	133	»	»	26	123	
50	917	804	438	»	»	150	392	
26	863	725	440	»	»	98	377	
24	54	79	»	»	»	32	13	
»	»	»	2	»	»	»	»	